

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування
Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ
Гарант освітньої програми

_____ Шамрін Р.В.

« ____ » _____ 2022 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності 051 «Економіка»
освітньої програми «Економіка»

на тему: **«ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ
РЕАЛІЗАЦІЇ»**

Виконав:

здобувач вищої освіти

Безверха Ірина Вікторівна

(прізвище, ім'я, по-батькові)

_____ (підпис)

Керівник:

старший викладач, Лижник Ю.Б.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Засвідчую, що у кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань

Здобувач вищої освіти _____

(підпис)

Кривий Ріг
2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування

Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

Форма здобуття вищої освіти заочна

Ступінь бакалавр

Галузь знань «Соціальні та поведінкові науки»

Освітня програма 051 «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

Шамрін Р.В.

(підпис)

« _____ » _____ 2022р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Безверха Ірина Вікторівна

прізвище, ім'я, по батькові

1. Тема роботи: «Державна інноваційна політика та механізм її реалізації»

Керівник роботи: старший викладач кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Лижник Ю.Б.

науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали

Затверджені наказом ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського від 11.03.2022 р. № 30-с

2. Строк подання здобувачем ВО роботи «20» травня 2022 р.

Вихідні дані до роботи: наукові статті, тези доповідей на наукові конференції, наукова література, монографії, офіційна статистика Україна

4. Зміст (перелік питань, які потрібно розробити):

Вступ

Основна частина

Висновки та рекомендації

Список використаних джерел

Додатки

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).
Рисунків 12, таблиць 10

6. Дата видачі завдання: «_____» _____ 2022 р.

7. Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Підготовка теоретичної складової основної частини	до 01.03.2022 р.	
2	Підготовка аналітичної складової основної частини	до 01.04.2022 р.	
3	Підготовка висновків та рекомендацій	до 01.05.2022 р.	
4	Підготовка та оформлення вступу, списку використаних джерел та інших складових роботи	до 15.05.2022 р.	
5	Отримання відгуку від керівника	до 15.05.2022 р.	
6	Подання на кафедру завершеної роботи	до 20.05.2022 р.	
7	Проходження перевірки на академічний плагіат і нормо-контролю кваліфікаційної роботи	до 23.05.2020 р.	
8	Підготовка студента до захисту та захист кваліфікаційної роботи	30.05.2022 – 05.06.2022 р.	

Здобувач ВО _____ Безверха І. В.

(підпис)

Керівник роботи _____ Лижник Ю.Б.

(підпис)

РЕФЕРАТ

Загальна кількість в роботі:

Сторінок 61, рисунків 12, таблиць 10, додатків 3,
графічного матеріалу 0, використаних джерел 55

- Об'єкт дослідження:** державна інноваційна політика України
- Предмет дослідження:** теоретико-методичні та практичні аспекти удосконалення механізмів реалізації державної інноваційної політики
- Мета дослідження:** узагальненні теоретико-методологічному обґрунтуванні механізмів реалізації державної інноваційної політики та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення державної інноваційної політики України.
- Методи дослідження:** систематизація та узагальнення (при теоретичному обґрунтуванні поняття «державна інноваційна політика» та дослідженні сутності, основних принципів та категорій державної інноваційної політики); статистичний метод (для оцінки стану розвитку інноваційної діяльності, а саме інноваційно активних підприємств та інноваційно промислових підприємств); графічний та табличний (для наочного представлення результатів дослідження).
- Основні результати дослідження:**
- визначено, що механізми реалізації інноваційної політики доцільно поділити на методи прямого впливу (фінансування, інвестування, цільові програми, державні фонди, інноваційна інфраструктура) та опосередкованого (пільгові оподаткування, захист інтелектуальної власності, відшкодування ризикових збитків, розвиток лізингових відносин);
 - встановлено, що поняття «державна інноваційна політика» доцільно розуміти як сукупність встановлених цілей, завдань, пріоритетів, стратегій, принципів її формування та реалізації, а також механізмів та засобів, які використовуються державними інститутами для впровадження цієї політики та її моніторингу;
 - запропоновано заходи удосконалення державної інноваційної політики та механізмів її

реалізації, серед яких: удосконалення законодавчої бази, збільшення використання власного інноваційного потенціалу, створення дієвих інноваційних цільових програм, створення мотиваційних заходів для інноваційно активних структур, трансформація функцій держави в інноваційній сфері, створення різних форм інтеграції науки та освіти в промислові комплекси, забезпечення структур інноваційної діяльності доступом до державних інформаційних сервісів, впровадження венчурного інвестування інноваційної діяльності, удосконалення заходів щодо стимулювання припливу іноземних інвестицій в інноваційну діяльність.

Ключові слова:

державна інноваційна політика, інноваційне активне підприємство, інноваційно промислові підприємства, механізми реалізації інноваційної політики.

ЗМІСТ

Вступ	7
Основна частина	9
Висновки та рекомендації	41
Список використаних джерел	49
Додатки	53

ВСТУП

Актуальність теми. Період кінця ХХ – початку ХХІ ст. характеризується, як епоха стрімкого прогресу, якісних змін матеріально-технічної бази, посилення процесів глобалізації та інтернаціоналізації. Науково-технічний прогрес став одним з факторів конкурентоздатності економік провідних держав та характеризується переходом до інноваційного розвитку. Разом з тим, інформація та знання стали одними з головних рушійних факторів цього розвитку. У зв'язку з цим, держави стали приділяти особливу увагу здійсненню інноваційної політики. Активізація інноваційних процесів у країні покликана сприяти зростанню загальної конкурентоспроможності та ефективності національної економіки та підвищенню рівня добробуту населення. Управління цими процесами в рамках реалізації інноваційної політики країни в цілому та окремих суб'єктів господарювання зокрема є найважливішим завданням сьогодення.

Теоретичне дослідження державної інноваційної політики та механізмів її реалізації було висвітлено в роботах таких авторів, як: Шепеленко О.Г. [49], Юринець З.В. [51, 52], Ворона А.В. [4], Гусев В.О. [11, 12], Гевко І.В. [5], Бондар О.В. [2], Захарченко В.І. [16], Пилипенко В.П. [31], Писаренко Т.В. [32], Дейнека О.Г. [13], Готра В.В. [10], Яненкова І.Г. [53] та ін.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Мета кваліфікаційної роботи полягає в узагальненні теоретико-методологічному обґрунтуванні механізмів реалізації державної інноваційної політики та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення реалізації державної інноваційної політики України.

Для досягнення поставленої мети кваліфікаційної роботи визначено такі завдання:

- дослідити сутність поняття «державна інноваційна політика»;
- визначити механізми реалізації державної інноваційної політики;
- здійснити аналіз показників України за інноваційною діяльністю інноваційно активними підприємствами за період 2008-2018 рр. та інноваційно промислові підприємства за період 2012-2019 рр.;
- проаналізувати основні показники інноваційної діяльності інноваційно активних підприємств за період 2008-2018 рр. та інноваційно промислових підприємств за період 2012-2019 рр.;
- запропонувати напрями удосконалення механізмів реалізації інноваційної політики держави.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є державна інноваційна політика та механізми її реалізації.

Предметом кваліфікаційної роботи є теоретико-методичні та практичні аспекти механізму реалізації державної інноваційної політики України.

Методи дослідження. У роботі було використано такі методи: систематизація та узагальнення (при теоретичному обґрунтуванні поняття «державна інноваційна політика» та дослідженні сутності, основних принципів

та категорій державної інноваційної політики); статистичний метод (для оцінки стану розвитку інноваційної діяльності, а саме інноваційно активних підприємств та інноваційно промислових підприємств); графічний та табличний (для наочного представлення результатів дослідження).

Інформаційною базою дослідження програмні документи Кабінету Міністрів України та Європейського Союзу, дані Державної служби статистики України, інтернет-ресурси, наукові праці зарубіжних і українських вчених, наукові статті, дисертації, підручники та монографії.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у наступному:

- визначено, що механізми реалізації інноваційної політики доцільно поділити на методи прямого впливу (фінансування, інвестування, цільові програми, державні фонди, інноваційна інфраструктура) та опосередкованого (пільгові оподаткування, захист інтелектуальної власності, відшкодування ризикових збитків, розвиток лізингових відносин);

- установлено, що поняття «державна інноваційна політика» доцільно розуміти як сукупність встановлених цілей, завдань, пріоритетів, стратегій, принципів її формування та реалізації, а також механізмів та засобів, які використовуються державними інститутами для впровадження цієї політики та її моніторингу;

- запропоновано заходи удосконалення державної інноваційної політики та механізмів її реалізації, серед яких: удосконалення законодавчої бази, збільшення використання власного інноваційного потенціалу, створення дієвих інноваційних цільових програм, створення мотиваційних заходів для інноваційно активних структур, трансформація функцій держави в інноваційній сфері, створення різних форм інтеграції науки та освіти в промислові комплекси, забезпечення структур інноваційної діяльності доступом до державних інформаційних сервісів, впровадження венчурного інвестування інноваційної діяльності, удосконалення заходів щодо стимулювання припливу іноземних інвестицій в інноваційну діяльність.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Інтенсивний розвиток інноваційної сфери в сучасному суспільстві, зростання питомої ваги науково-технічної та інноваційної діяльності, інформації та інтелектуального продукту в економіці призвели до того, що інновації стали вважатися таким самим багатством країни, як і її корисні копалини, виробничі потужності та інтелектуальний потенціал. Для підтримки інноваційної сфери необхідно активізувати державне регулювання інноваційної діяльності, оскільки лише держава може забезпечити ефективний розвиток інновацій, науки та технологій. При цьому, ефективне використання інноваційного та науково-технічного потенціалу на користь держави було б неможливе без формування в країні комплексної інноваційної політики та законодавчої основи для її реалізації.

Держава, як правило, на всіх етапах та процесах формування та розвитку інноваційної економіки виробляє державну інноваційну політику, формує нові інноваційні інституційні структури, інституційне середовище. Це середовище включає освіту, науку, підприємництво, виробляє ефективні механізми та інструменти інноваційної діяльності, забезпечення інноваційної безпеки.

Попри загальне визнання важливості вивчення державної інноваційної політики, до сих пір в економічній літературі відсутнє єдине розуміння її сутності. Теоретичні аспекти понять «інноваційна політика» та «державна інноваційна політика» широко використовуються в урядових документах, наукових працях українських та іноземних авторів, проте вони різняться своєю інтерпретацією та змістовним наповненням.

Інноваційна політика, як самостійний напрямок державної політики орієнтованої на стимулювання нововведень був сформований наприкінці 60-х – на початку 70-х років минулого століття. Термін «інноваційна політика» був вперше оприлюднений у доповіді «Технологічні нововведення: управління й умови здійснення» (так звана «доповідь Charpie»), підготовленою Міністерством торгівлі США в 1967 році [20].

В законі України «Про інвестиційну діяльність» зазначається, що під державною інноваційною політикою слід розуміти «окремий напрямок економічної політики держави, в рамках якої розробляється та реалізується комплексна система заходів державного регулювання зі стимулювання, планування, управління, підтримання та контролю за інноваційними процесами, що мають місце в науково-технічній, виробничій та інших сферах соціально-економічного життя країни» [36].

Закон України «Про інноваційну діяльність» пропонує визначення терміну «державна інноваційна політика, як діяльність держави, спрямована на створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції» [3/8].

Л. П. Гончаренко визначає, що «державна інноваційна політика – це складова соціально-економічної політики, спрямованої на розвиток і стимулювання інноваційної діяльності, під якою розуміється створення нової або удосконаленої продукції, нового або удосконаленого технологічного процесу, що реалізуються з використанням наукових досліджень, розробок, дослідно-конструкторських робіт або інших науково-технічних досягнень» [9].

А. П. Бердашкевич наголошує, що «державна інноваційна політика є невід'ємною частиною державної політики, що спрямовується з урахуванням відповідних пріоритетів, які встановлені органами державної влади та реалізуються за допомогою взаємопов'язаних економічних, нормативно-правових та інших механізмів державної підтримки» [1].

О.В. Бондар підкреслює, що «державна інноваційна політика – це комплекс заходів щодо розвитку національної інноваційної системи; інструмент реалізації інноваційної моделі розвитку економіки та сталого розвитку країни, а також складова частина загальної політики держави, яка має систематично порівнюватися з інноваційною політикою технологічно розвинених країн, створюючи національне мистецтво управління інноваціями» [2].

І. П. Макаренко стверджує, що сучасна державна інноваційна політика розглядається як «сукупність заходів нормативного і політичного характеру з метою створення сприятливих умов для випереджаючого економічного розвитку шляхом використання інструментів бюджетно-фінансової та грошово-кредитної політики (у тому числі валютної) на основі науково-технічного прогресу» [42, с.14].

Згідно з трактуванням В. О. Гусєва, державна інноваційна політика (державна політика у сфері інноваційної діяльності) розглядається як «сукупність певних напрямів, форм і методів діяльності держави, спрямованих на створення взаємопов'язаних механізмів інституційного, ресурсного забезпечення підтримки та розвитку інноваційної діяльності та на формування мотиваційних факторів активізації інноваційних процесів» [11,12].

Виходячи з вище зазначених термінів під державною інноваційною політикою слід розуміти, сукупність методів впливу держави, що мають на меті створення комплексного механізму підтримки інноваційної діяльності, підвищення конкурентоспроможності національної наукомісткої продукції через систему інституційних перетворень, розробку та вдосконалення нормативно-правової бази та розвитку інфраструктури інноваційного процесу.

Державна інноваційна політика представляє собою сукупність встановлених цілей, завдань, пріоритетів, стратегій, принципів її формування та реалізації, а також механізмів та засобів, які використовуються державними інститутами для впровадження цієї політики та її моніторингу.

У Законі України «Про інноваційну діяльність» зазначено, що «головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення

впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції» [38].

Цілі, які перед собою ставить держава при формуванні та реалізації інноваційної політики представляють собою:

- створення економічних, правових та організаційних умов для розвитку інноваційної діяльності в країні;
- підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції товаровиробників на основі створення та розповсюдження основних та удосконалених інновацій;
- сприяння активізації інноваційної діяльності, розвитку ринкових відносин та підприємництва в інноваційній сфері;
- розширення державної підтримки інноваційної діяльності, підвищення ефективності використання державних ресурсів, що спрямовуються на розвиток інноваційної діяльності;
- сприяння розширенню взаємодії суб'єктів господарювання в країні за умови здійснення інноваційної діяльності;
- здійснення заходів щодо підтримки вітчизняної інноваційної продукції на міжнародному ринку та з розвитку експортного потенціалу країни.

Готра В.В., Щукін І.С. наголошують, що «об'єктами державної інноваційної політики виступають інноваційні процеси, пріоритетні напрями яких встановлені законодавством, і відповідні сегменти їх перебігу у сфері інноваційної діяльності. Суб'єктами державної інноваційної політики стають відповідно усі учасники інноваційних процесів на будь якій їх фазі, якщо вони є провідниками державної інноваційної політики, зокрема, органи державної влади, що здійснюють підтримку їх генерації, розвитку та поширення в усіх галузях національної економіки» [10].

Основні цілі спрямовані на вплив суб'єктів, що реалізують державну інноваційну політику, до яких відносяться органи державної влади та місцевого самоврядування, які і визначають вибір певної моделі інноваційного розвитку. Окрім того, цілі державної інноваційної політики спрямовані також на її об'єкти, якими є інноваційний розвиток суспільства в цілому та окремі його елементи, такі як інноваційні процеси, інноваційні технології, інноваційні відносини.

Дослідником Пилипенко В.П. було виокремлено три характерних рівні суб'єктів формування і реалізації державної інноваційної політики в Україні: «вищий рівень (Президент України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України): визначають основні вектори розвитку впровадження інноваційної політики, забезпечують наявність відповідної законодавчої бази, підбирають механізми реалізації відповідної політики, забезпечують координацію з іншими політиками; середній рівень (міністерства та відомства): в рамках відповідних державних програм забезпечують формування за пріоритетними напрямками інноваційних проектів. регіональний рівень: розробка, в рамках регіональних

науково-технічних програм, регіональних інноваційних стратегій (політик)» [31].

Реалізація державної інноваційної політики відбувається через систему методів та інструментів державного регулювання, яка забезпечується органами державного управління. Регулювання державної інноваційної політики відбувається за допомогою методів прямого та опосередкованого впливу (рис. 1).

Рисунок 1 - Механізми державного регулювання інноваційного розвитку
Джерело: [23].

До заходів прямого впливу відносяться: державні цільові програми розвитку інноваційної діяльності, пільги, кредити, дотації. Заходи опосередкованого впливу - це застосування пільгової системи оподаткування для підприємств, діяльність яких орієнтована на розвиток інновацій, оподаткування для підприємств, діяльність яких орієнтована на розвиток

інновацій, оподаткування прибутку за зниженими ставками, звільнення від сплати податків на прибуток на деякий період (податкові канікули), страхування, митні пільги, тощо [8].

Інноваційна політика держави складається з поточної та довготривалої (перспективної) політики. Довготривала політика пов'язана з вирішенням завдань, що вимагають великих витрат часу та ресурсів на їх виконання. Поточна інноваційна політика полягає в оперативному регулюванні інноваційної діяльності [3].

Узагальнюючи різноманітність трактувань поняття «державної інноваційної політики», особливостей її впровадження, доцільно зробити висновок про необхідність розробки та реалізації державної інноваційної політики, як інструменту активної участі держави в інноваційному розвитку.

Головними причинами необхідності розробки та реалізації державою інноваційної політики на сучасному етапі полягають в тому, що:

- держава повинна створювати та удосконалювати інноваційну інфраструктуру;
- держава повинна забезпечувати законодавче регулювання інноваційної діяльності, яке буде сприяти формуванню інноваційного клімату;
- держава має всі можливості розробляти концепції, стратегії, програми для довгострокових перспектив;
- держава зобов'язана брати на себе вибір стратегії та здійснювання інновацій у неринковому секторі: фундаментальна наука, військова наука, екологічний моніторинг, розробка і реалізація великих інвестиційних проєктів загальнонаціонального значення та ін., тобто тих сферах, які відіграють значну роль у життєдіяльності країни і забезпеченні її безпеки;
- держава є ключовим апаратом для підготовки кадрів для інноваційної діяльності з одночасною мотивацією праці учених, конструкторів, інженерів для інтеграції академічних і галузевих інститутів в інноваційно-активні підприємства країни;
- держава здатна ініціювати і здійснювати освоєння і поширення базисних інновацій, беручи на себе стартові вкладення в освоєння нових поколінь техніки і технологій.

До факторів, які впливають на формування інноваційної політики, доцільно віднести такі, як [16, с.66–68; 18, с.99–109]:

1. Рівень вилучення первинних доходів реалізується через податкову систему та як інші надходження до державного бюджету. Високе значення показника створює поле для функціонування та розвитку державного ринку інновацій, а низький показник є передумовою створення недержавного ринку інновацій.

2. Рівень розвитку ринкової інфраструктури прямо залежить від інвестиційних коштів, які дають можливість матеріалізувати ідею та реалізувати створений винахід. Ринкова інституційна інфраструктура може стримувати або, навпаки, прискорювати розвиток ринку інноваційної продукції.

3. Ступінь участі держави в керуванні інноваційними процесами відповідно відбувається за допомогою законодавства країни. Пріоритетним напрямком державного втручання в керування інноваційними процесами пов'язане з формуванням інноваційної безпеки та відповідно до цього державними інноваційними пріоритетами.

4. Ступінь інтеграції науки і виробництва. «Майже всі базисні інновації, які формували нові цикли економічного розвитку та обумовлювали науково-технічну революцію, поєднували наукові дослідження і практичні лабораторні експерименти. У складі виробничих одиниць інтеграція науки і виробництва передбачає, що на ринок надходить інтелектуальний продукт у технологічно завершеній формі, як правило, апробований у виробництві та має, зазвичай, меншу актуальність і прогресивність. Якщо ж таку продукцію реалізує на ринку самостійна наукова організація, то в цьому разі прогресивність і актуальність продукції вищі, а, можливо, і з нижчою її вартістю» [16, с.66–68; 18, с.99–109].

5. Рівень конкурентоспроможності технологій на світових ринках залежить від внутрішньої або зовнішньої орієнтації країни на ринках інноваційної продукції. Низьке значення конкурентоспроможності інноваційної продукції на світовому ринку пояснюється низкою впроваджених державою заходів з метою удосконалення якісних характеристик продукції.

6. Рівень економічного розвитку країни. «Інноваційна безпека країни безпосередньо залежить від рівня її економічного розвитку, висновок про стан якого можна зробити на основі основних макроекономічних показників, таких як валовий внутрішній продукт, валовий національний продукт і їх частка на душу населення, індекс процвітання, індекс людського розвитку» [16, с.66–68; 18, с.99–109].

Досліджуючи важливість державної інноваційної політики В.І. Гевко слушно зазначив, що «роль держави у вирішенні проблем, що постійно виникають і пов'язані з інноваційним розвитком країни, є визначальною і полягає насамперед у формуванні ефективної інноваційної, науково-промислової політики, у правильному визначенні її пріоритетів, стратегії та управлінських дій для реалізації, які мають бути сконцентровані на розвитку інноваційного потенціалу, технологічному оновленні виробництва, розвитку знань, підвищенні кваліфікації персоналу, задоволенні потреб ринку у високотехнологічній продукції» [5].

Розвиток державної інноваційної політики є стратегічно важливим для усіх країн світу. Проте, особливої актуальності питання успішного впровадження державної інноваційної політики є саме для України. Фактично, ефективна та дієва державна інноваційна політика в Україні може стати тим «економічним локомотивом», який дозволить швидко відновитися після закінчення збройної агресії Російської Федерації.

Для розроблення ефективної державної інноваційної політики в Україні необхідно виокремити основні проблемні моменти її впровадження. Так Дейнека О.Г., Камчатна Ю.С. виокремили головні проблемні аспекти, що

призводять до стримування впровадження цієї політики та спричиняють втрату конкурентних переваг підприємствами, зниження інноваційного потенціалу, інвестиційної привабливості України. Дослідники віднесли до цих проблем, такі, як:

- «недосконалість та періодична змінність нормативно-правового підґрунтя;
- декларативність у розроблених і втілених стратегіях розвитку, зокрема, що стосується інноваційного поступу як держави, так і її регіонів;
- відсутність цільної системи державного управління інноваційною діяльністю та процесами;
- неузгодженість інноваційних стратегій у комплексі економіка країни – регіон/галузь/ вид економічної діяльності – суб'єкт господарювання;
- неповне вивчення проблем ідентифікації та забезпечення, спрямування та розподілу ресурсів, що потрібні для реалізації інноваційної стратегії;
- відсутність ефективної уніфікованої методології збору, оброблення статистичних даних, що стосуються діяльності організації у сфері інноваційного управління; відсутність належного фінансування інноваційної діяльності» [13].

На сьогоднішній день державна інноваційна політика може бути реалізована за рахунок поєднання найрізноманітніших функціональних заходів органів державної влади (науково-технічних, організаційно-структурних, виробничих, економічних, управлінських, інституційно-правових, контролюючих, мотиваційних тощо), орієнтованих на цілеспрямоване стимулювання інновацій (рис. 2).

Рисунок 2 - Головні методи державного регулювання інноваційної діяльності.

Також доцільно зазначити, що ключовими елементами розробки та реалізації державної інноваційної політики є інноваційні прогнози, інноваційні стратегії, інноваційні програми та проекти, інноваційні фонди, страхування інноваційних ризиків та державна експертиза та державна реєстрація інноваційних проектів уповноваженими органами. При цьому, залежно від типу державної інноваційної політики можуть використовуватися різноманітні механізми реалізації державної інноваційної політики (дод.А). Отже, детальне дослідження різних заходів та механізмів реалізації державної інноваційної політики дасть можливість оцінити ефективність забезпечення державою інноваційного розвитку в усіх сфери діяльності.

До економічних механізмів реалізації державної інноваційної політики доцільно віднести такі, як [49]: «податковий кредит інноваційним підприємствам; безпроцентові чи пільгові позики або гранти; фінансування за рахунок державних коштів науково-дослідницькі програми; дотації за рахунок державного бюджету для окремих галузей або виробництва; ініціювання утворення нових галузей для інновацій; зниження ставок податку на прибуток підприємств; збільшення державного замовлення на інноваційні продукти; компенсація банківського процента цілком чи його частини, в разі спрямування позики на фінансування інвестицій у технологічні інноваційні зміни; зменшення суми прибутку до оподаткування шляхом виключення з нього вартості досліджень чи освоєння нової технології; пільгова амортизація для фірм, визначених як інноваційні та інше» [49].

Організаційно-структурний механізм реалізації інноваційної політики представляє собою «створення сприйнятливих умов інноваційної діяльності на різних рівнях діяльності; формування та реалізація інноваційних програм; створення взаємозв'язку між різними структурними формами держави та інноваційною політикою; розвиток умов для створення державно – приватного партнерства в інноваційній діяльності у межах регіонів» [49].

Комунікативний механізм реалізації інноваційної політики - формує засади взаємодії органів державної влади та учасників інноваційного процесу та удосконалює механізми взаємодії органів держави з ланками бізнес-структур, які задіяні в інноваційному процесі.

Мотиваційні механізми впливу на поширення інновацій формуються за допомогою:

- «підпорядкування економічного розвитку політичному порядку;
- визначення єдиних критеріїв оцінювання інноваційного потенціалу;
- удосконалення моніторингу інноваційного розвитку країни;
- надання державних замовлень підприємствам для гарантування компенсації витрат на фінансування інновацій;
- здійснення державного лобіювання інтересів українських виробників інноваційної продукції на міжнародному рівні, застосування відповідного торговельного режиму та регулювання валютних курсів» [14].

Інформаційно-освітній механізм забезпечить формування інформаційної бази взаємодії держави та інноваторів; удосконалення освіти в різних

навчальних структурах для створення системи безперервного навчання і перекваліфікації; створення розширеного доступу до інформаційної інфраструктури; удосконалення навчальних програм з включенням ключових елементів інноваційної діяльності; створення на базі університетів науково-освітньо-інноваційних комплексів; впровадження в освітній процес високотехнологічних інноваційних елементів навчання.

Реалізація механізмів інституційно-правових заходів забезпечить: «створення багаторівневої системи захисту результатів інтелектуальної діяльності; удосконалення нормативно-правової бази спрямованої на розвиток інноваційної діяльності шляхом залучення прямих інвестицій; формування інституційних і правових умов щодо розвитку інноваційного підприємництва в галузі наукомістких інноваційних проектів; утворення спільного фінансування інноваційних проектів (бюджетні кошти та кошти приватних інвесторів); розробки та реалізацію заходів податкової, митної, тарифної, цінової та амортизаційної політики, націлених на розвиток інноваційної діяльності» [49].

Ю. Георгієвський досліджуючи правові аспекти регулювання пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні виокремив основні перешкоди, що її гальмують. Зокрема, дослідник виокремив такі проблеми:

- «надскладний та бюрократично перевантажений механізм законодавчого визначення напрямів інноваційної діяльності в Україні, що передбачає багато етапів підготовки та ступенів узгодження;
- фактичне порушення законодавчого порядку формування стратегічних напрямів на наступний довгостроковий період (з кінця 2021 року);
- поточна відсутність в Україні державної цільової програми, яка б визначала найбільш перспективні напрями, варіанти та заходи розвитку науково-технологічної та інноваційної діяльності в Україні;
- необхідність перегляду правового механізму визначення середньострокових пріоритетних напрямів загальнодержавного і галузевого рівнів у бік спрощення процедур розгляду та узгодження» [7].

Наразі, окремі положення державної інноваційної політики України включають «норми Конституції України, Господарського кодексу, Закону України «Про інноваційну діяльність», Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні», Закону України «Про інвестиційну діяльність», Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Плани заходів з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності» та інших нормативно-правових актів, які визначають правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлюють форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямовані на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом» [34, 39].

Міністерство юстиції України, оцінюючи законодавче забезпечення впровадження державної інноваційної політики слушно зазначило, що «для переходу економіки країни на інноваційний шлях розвитку необхідне

досконале нормативно-правове забезпечення, оскільки норми про інноваційну діяльність, що містяться в багатьох актах різних галузей законодавства України і за якими інновації є складовими інвестиційного процесу, утворюють в Україні законодавчу базу для здійснення і розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності, яка має досить виразні ознаки постійного вдосконалення, але результативність її впливу на розвиток інноваційних процесів ще недостатня» [34].

Виходячи з вище зазначеного, доцільно розглянути механізми державної інноваційної політики які були реалізовані в Україні за останні роки. Одним із головних механізмів реалізації інноваційної політики України є стратегії, цільові програми, концепції та заходи з реалізації концепцій. Серед них, виокремимо такі, як:

Державна цільова економічна програма «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» (терміни реалізації 2009-2013 роки). Програма була затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 14 травня 2008 р. її основною метою було «забезпечити підвищення конкурентоспроможності національної економіки та ефективного використання вітчизняного науково-технологічного потенціалу» [21].

Ключовими завданнями програми були збільшення кількості суб'єктів малого інноваційного підприємництва, збільшення інноваційної активності підприємств, збільшення інвестицій для реалізації інноваційних проектів, забезпечення розвитку новими інноваційними структурами та оптимізація системи державного регулювання діяльності технопарків. Але слід зазначити, що заходи які були зазначені в програмі не були реалізовані з причин неможливості повноцінного державного фінансування.

Державна цільова програма розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки (терміни реалізації 2009-2011 роки), затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 7 травня 2008 р.). Метою програми було «створення правових, економічних і організаційних умов для розвитку та ефективного функціонування системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки як основи реалізації такої державної політики» [33]. Головними завданнями програми були: удосконалення механізму підтримки суб'єктів інноваційної діяльності, удосконалення системи моніторингу стану інноваційного розвитку держави, створення сприятливих умов для обговорення суб'єктам інноваційної діяльності щодо питань удосконалення інноваційної політики, забезпечувати поширенню інформації про мету та завдання державної інноваційної політики та іншу. Програма була частково профінансована проте завдання, які були прописані в програмі були частково виконані.

Концепція реформування державної політики в інноваційній сфері. (терміни реалізації 2015-2019 роки). Концепція була затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 червня 2015 року.

Головними завданнями концепції були: «реформування системи державного замовлення на виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, створення сприятливих умов для активізації інноваційної діяльності, впровадження результатів наукових досліджень, винаходів та технологій, забезпечення реалізації прав на об'єкти інтелектуальної власності та формування інноваційної культури» [44]. Але слід зазначити, що концепція не була реалізована з причин того, що не були залучені повною мірою усі зацікавлені сторони-учасники інноваційної політики України.

Плану заходів щодо реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на 2019-2021 роки. (терміни реалізації 2019-2021 роки). План заходів було затверджено Кабінетом Міністрів України 29 вересня 2019 року. Основною метою було встановлено сприяння розвитку інноваторів та створення сприятливих умов для реалізації власних розробок. Відповідно до встановленої мети було визначено основні заходи реалізації: «створення сприятливого нормативно-правового поля для розвитку інновацій, розвиток інноваційної інфраструктури, сприяння розвитку інноваційної культури та культури підприємництва, забезпечення надання державної підтримки для здійснення інноваційної діяльності, сприяння регіональному інноваційному розвитку, забезпечення комунікації між усіма учасниками інноваційного процесу, забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності, стимулювання інновацій та проектів на базі відкритих даних, цифровізація та моніторинг стану інноваційної сфери та аналіз результативності реалізації заходів» [43].

Концепція розвитку національної інноваційної системи (термін реалізації концепції 2025 рік). Дана концепція була запроваджена Кабінетом Міністрів України 17 червня 2009 року (розпорядження втратило чинність від 09.12.2021 р.) і була націлена на «визначення основних засад формування та реалізації збалансованої державної політики з питань забезпечення розвитку національної інноваційної системи, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності національної економіки» [45].

Реалізація заходів та виконання завдань Концепції дасть змогу до 2025 року створити сприятливі умови для діяльності суб'єктів зайнятих інноваційною діяльністю, збільшити частку інноваційної продукції до обсягу виробництва промислової, збільшення експорту високотехнологічної продукції, активізація об'єктів інноваційної діяльності для забезпечення технологічного розвитку національної економіки та збільшення частки інноваційної продукції в прирості валового внутрішнього продукту.

План заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. (терміни реалізації 2021-2023 роки). План заходів з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності був затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2021 року. Відповідно до Плану заходів було визначено такі плани заходів на період до 2030 року, як:

1. Створення сприятливого нормативно-правового середовища для розвитку інновацій. «В контексті даного заходу держава повинна створити законопроект про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо стимулювання інноваційної діяльності деяких бюджетних установ; поліпшити засади державної інноваційної політики; створити порядок передачі технологій, створених або придбаних за бюджетні кошти, за кордон; визначити засади формування та реалізації пріоритетних напрямів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні; затвердити перелік середньострокових пріоритетних напрямів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності» [35].

2. Розвиток інноваційної інфраструктури. «В ході реалізації даного заходу, буде розширено мережі регіональних центрів трансферу технологій; запроваджено експериментального проекту щодо організації створення пілотних центрів експертизи та оцінки науково-технічних розробок з метою підготовки аналітичної інформації для винахідників та підприємців про технологічний, економічний, кон'юнктурний рівень зазначених розробок; підготовлено проект акту про внесення змін до деяких законів України щодо активізації діяльності наукових парків; розроблено та впроваджено онлайн-курс для орієнтованих на експорт малих та середніх підприємств із дизайн-мислення; розширено компетенції і можливості центрів Індустрії 4.0 тощо» [37].

3. «Розвиток інноваційної культури та культури підприємництва, популяризація у сфері інноваційної діяльності та трансферу технологій. Заходи націлені на здійснення популяризації обізнаності населення про досягнення української науки; забезпечення проведення інформаційних кампаній щодо можливості участі у вітчизняних конкурсах та міжнародних інноваційних програмах, щодо історій успіху провадження інноваційної діяльності; забезпечення проведення інформаційних кампаній щодо впровадження та поширення принципів Індустрії 4.0» [37].

4. Забезпечення надання державної підтримки для провадження інноваційної діяльності. Втілення заходу дасть можливість запровадити державну підтримку у сфері трансферу технологій; створити механізм фінансової підтримки для компаній, які здійснюють інноваційну діяльність; удосконалення державної підтримки у сфері інноваційної діяльності.

5. Забезпечення комунікації між усіма учасниками інноваційного процесу, сприяння отриманню ними консультаційних послуг та супроводу на усіх етапах інноваційного циклу.

6. Забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності. Реалізації даного заходу забезпечить застосування досудового механізму вирішення спорів; розроблення методичних рекомендацій, щодо захисту прав інтелектуальної власності для закладів вищої освіти та наукових установ України.

7. «Стимулювання інновацій та проектів на базі відкритих даних, цифровізація. Реалізація заходів стимулюватиме до створення умов для

утворення в Україні електронного резидентства; забезпечено відкритий та безкоштовний доступ до усіх навчальних матеріалів, зокрема за допомогою інтернет-ресурсів» [37].

8. «Проведення моніторингу у сфері інноваційної діяльності. При реалізації даного заходу буде розроблена методологія опитування суб'єктів інноваційної діяльності для удосконалення інноваційної екосистеми; проведена інвентаризація об'єктів інноваційної інфраструктури, науково-технічних розробок; сформовано перелік потенційно готових до впровадження технологій»[37].

Зважаючи на значне поживлення євроінтеграційних процесів, одним з напрямів української державної інноваційної політики має стати приєднання України до різноманітних рамкових програм ЄС.

Рамкові програми Європейського Союзу з розвитку наукових досліджень та технологій – програми фінансування, створені Європейським Союзом з метою підтримки та заохочення досліджень у Європейському дослідному просторі. Рамкові програми є основним інструментом фінансування наукових досліджень та технологічних розробок у Європі. Країни ЄС створюють спільний фонд рамкової програми, визначають пріоритетні напрямки розвитку науки та фінансують багатосторонні міжнародні проекти на конкурсній основі (таб. 1).

Таблиця 1. - Основні показники рамкових програм Європейського Союзу з розвитку наукових досліджень та технологій

Рамкова програма	Термін реалізації	Бюджет (млрд євро)
Перша	1984-1987	3,75
Друга	1987-1991	5,396
Третя	1991-1994	6,6
Четверта	1994-1998	13,215
П'ята	1998-2002	14,96
Шоста	2002-2006	17,883
Сьома	2007-2013	54,582
Восьма	2014-2020	80
Дев'ята	2021-2027	95,5

Джерело: складено автором

Останньою рамковою програмою ЄС є «Горизонт Європа», що дев'ятою з наукових досліджень та інновацій, а також найбільшою з подібних програм у світі. Її тривалість становить сім років (2021–2027), а загальний обсяг фінансування – 95,5 млрд євро. Програма фінансується з бюджету ЄС і є фінансовим інструментом, спрямованим на підвищення конкурентоспроможності та зростання ЄС, вирішення проблеми зміни клімату та досягнення цілей сталого розвитку ООН. Разом з тим, спостерігається тенденція до збільшення обсягів фінансування рамкових програм, що свідчить про їх стратегічну важливість для країн ЄС.

При цьому, рамкові програми не є єдиним інструментом інноваційної політики. Як зазначають Г.Авігдор, В.Архангельський, Е.Бойто «Європейський

Союз використовує кілька інструментів інноваційної політики та залучення інвестицій для фінансування інноваційної діяльності ... серед них виділяють пряме державне фінансування, в першу чергу шляхом виділення грантів, кредитів, субсидій тощо; створення інфраструктури для інноваційної діяльності; податкові стимули, спеціальні схеми підтримки ризикового фінансування, надання державних гарантій» [19].

Згідно з дослідженням Лопатинського Ю.М. та Водянки Л.Д «для країн ЄС характерне трирівневе формування інноваційної політики, що охоплює регіональні, національні та наднаціональні складники. Урядам окремих країн належать пріоритети у сфері фундаментальних досліджень, а регіони здебільшого провадять у життя політику поширення інновацій. Прикладами цього напряму розвитку регіонального складника інноваційної політики якраз були широка участь окремих регіонів Великобританії в інноваційних програмах ЄС, а також розроблення та реалізація регіональних стратегій інноваційного розвитку власних територій» [22].

На жаль, поточне фінансування наукових досліджень та інновацій в Україні не здійснюється на необхідному рівні, і зважаючи на військову агресію, буде погіршуватися. Тому одним з важливих напрямів фінансування наукових досліджень та інновацій в Україні є приєднання до участі у рамкових програмах ЄС. Для відображення поточної ситуації щодо інноваційної діяльності в Україні було здійснено порівняння основних показників інноваційної діяльності промислових підприємств 2009-2019 рр. та інноваційно активних підприємств за 2008-2018 рр. Даний часовий інтервал було обрано без врахування 2020 та 2021 років, через вплив пандемії коронавірусу.

Інноваційно активні підприємства - це ті підприємства, діяльність яких пов'язані з інноваціями. За допомогою аналізу ключових показників інноваційно активних підприємств та інноваційно промислових підприємств буде досліджено ефективність механізмів державного впливу на інноваційну діяльність.

Інноваційні активні підприємства розділяються на чотири типи інновацій таких, як продуктові та процесові (технологічні інновації), маркетингові й організаційні (нетехнологічні інновації).

Таблиця 2 - Кількість інноваційно активних підприємств за період 2008-2018 рр. (одиниць)

Показники/Періоди	2008-2010	2010-2012	2012-2014	2014-2016*	2016-2018*
Кількість підприємств, у тому числі:	36352	34014	27992	27726	29129
інноваційно активних підприємств	7639	6930	4084	5095	8173
підприємства з технологічними (продуктовими та/або процесовими) інноваціями	3575	3405	2663	3278	2937
підприємства з продуктовими інноваціями	572	525	446	347	765
підприємства з процесовими інноваціями	1243	1080	1003	1601	1038
підприємства з продуктовими та процесовими інноваціями	1530	1507	1008	1260	1134

Показники/Періоди	2008-2010	2010-2012	2012-2014	2014-2016*	2016-2018*
підприємства тільки з нетехнологічними (маркетинговими та/або організаційними) інноваціями	4064	3525	1421	1817	5236
підприємства з продовжуваною або перерваною інноваційною діяльністю	1530	293	206	70	52

Джерело: складено автором на основі даних [24,25,26,27,28,29, 47]

*Дані за 2014-2019 роки наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській

За даними таблиці 2 та рисунка 3 впродовж 2008-2018 рр. частка підприємств, які займались інноваційною діяльністю становили від 15 до 28%. Загальне зменшення кількості підприємств спостерігалось в період 2012-2014 рр., порівняно з 2008-2010 рр. (на 15% у відносному вираженні).

За показником «підприємства з технологічними інноваціями» прослідковується як негативна так і позитивна тенденція. Найменше значення показника було зафіксоване в 2012-2014 рр. (-742 од. або -21% порівняно з минулим періодом). При цьому, чисельність підприємств з продуктовими інноваціями за аналізований період збільшилися на 193 од. Негативна тенденція скорочення спостерігається за підприємствами процесовими інноваціями (205 од. або 15,5%), підприємства з продуктовими та процесовими інноваціями (396 од. або 26%) та підприємства з продовжуваною або перерваною інноваційною діяльністю (1478 од. або 96,6%).

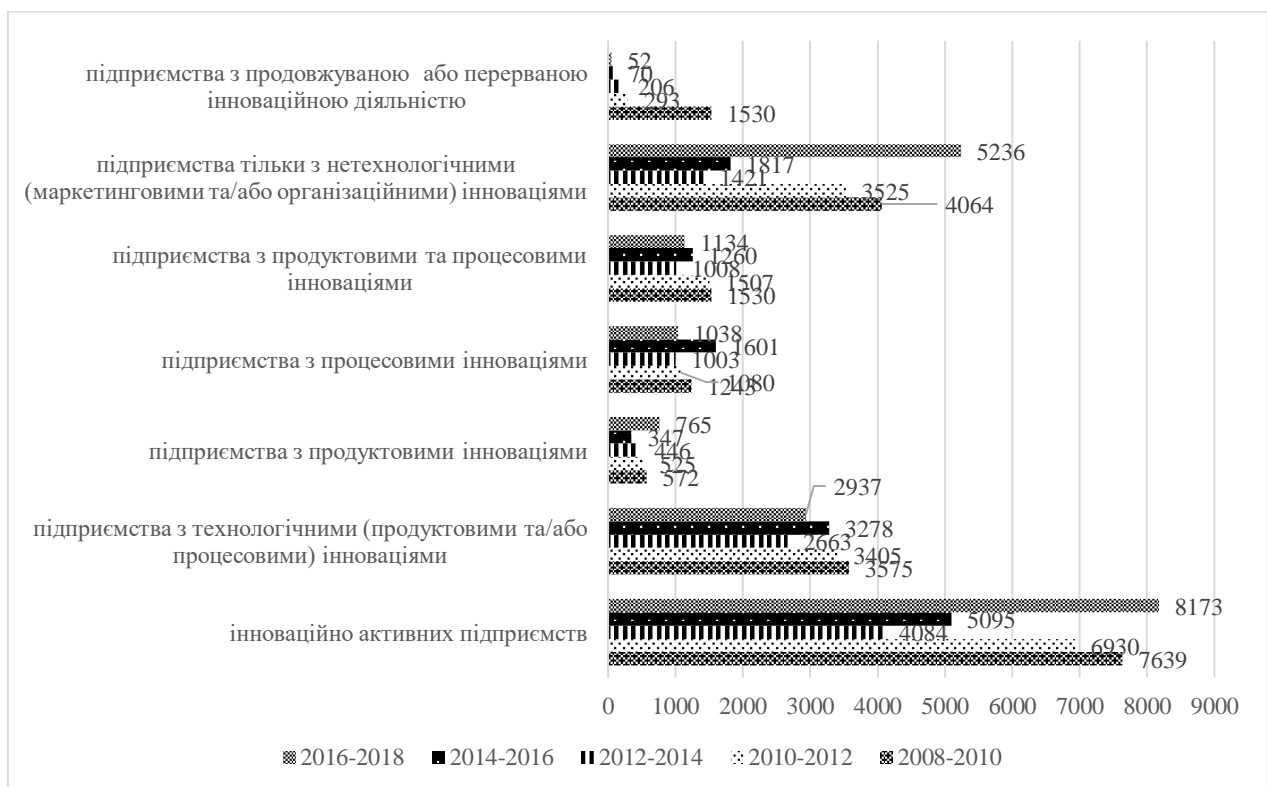

Рисунок 3 - Кількість інноваційно активних підприємств за 2008-2018 рр.

Слід зазначити, що «збільшення кількості інноваційно активних підприємств відбувається з причин зростання ролі науково-технічного прогресу, стрімкого розвитку інформаційних технологій, які є невід'ємною частиною впровадження будь-якої нової технології чи ідеї та впливовим чинників економічного зростання й створення робочих місць, орієнтації не лише елементів національної економіки, а й населення України, на так звану «зелену» економіку та збереження природних ресурсів» [4].

Також доцільно зазначити, що збільшенню кількості інноваційно активних підприємств сприяло підписання в 2014 році Асоціації між Україною та Європейським Союзом. Саме цей документ надав змогу посилити кооперацію між підприємствами України та ЄС, а також створив передумови для виходу українських підприємств на прибуткові європейські ринки. В той же час спостерігається зменшення кількості підприємств, що впроваджують технологічні інновації. Отриманий результат пояснюється збільшенням попиту на інновації, які сприяють розвитку не тільки технологічної складової, але й нових взаємовідносин між підприємствами. Спостерігається також збільшення попиту на маркетингові інновації, які забезпечують збільшення обсягів реалізації за допомогою маркетингових елементів продажу.

Вороною А.В. було зазначено, що «разом зі прискоренням розвитку технологій та зростанням потреб населення виникає потреба у здійсненні інновацій у всіх сферах життя суспільства, що забезпечуватиме не лише сталість розвитку суспільства та підприємств, а й сталість інноваційного розвитку національної економіки в цілому. Інноваційна діяльність здійснює вплив не лише на високотехнологічні, а й на більш традиційні сфери економічної діяльності» [4].

Виходячи з вище зазначено, доцільно проаналізувати показники інноваційної активності підприємств за сферами економічної діяльності упродовж 2012-2018 рр. (таб.3).

Таблиця 3 - Інноваційна активність підприємств за сферами економічної діяльності за 2012-2018 рр.

Сфери економічної діяльності/Період	Кількість підприємств			у тому числі					
				інноваційно активних підприємств			підприємства з технологічними (продуктовими та/або процесовими) інноваціями		
	2012-2014	2014-2016*	2016-2018*	2012-2014	2014-2016*	2016-2018*	2012-2014	2014-2016*	2016-2018*
Промисловість	13529	12815	13762	2492	2598	4060	1888	1859	1985
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	7592	6737	7216	850	1164	2174	308	597	332

Сфери економічної діяльності/Період	Кількість підприємств			у тому числі					
				інноваційно активних підприємств			підприємства з технологічними (продуктовими та/або процесовими) інноваціями		
	2012-2014	2014-2016*	2016-2018*	2012-2014	2014-2016*	2016-2018*	2012-2014	2014-2016*	2016-2018*
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	3646	3466	3655	267	336	568	160	208	144
Інформація та телекомунікації	1517	1972	1963	287	435	619	186	258	196
Фінансова та страхова діяльність	-	696	580	-	151	222	-	86	67
Діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження	1468	1208	1195	188	213	262	121	134	90
Наукові дослідження та розробки	-	364	305	-	118	114	-	103	87
Рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури	-	468	453	-	80	154	-	33	36

Джерело: [32].

*Дані за 2014-2019 роки наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській

Загальна кількість підприємств за аналізований період має не значні коливання (таб.3, рис.4). Негативне значення за всіма показникам прослідковується в 2014-2016 рр. з причин початку військової агресії на Сході України, але з цієї ж причин відбулося збільшення підприємств інформації та телекомунікації (455 од. або 26,6% порівняно з минулим періодом). За такими сферами економічної діяльності, як діяльність у сферах архітектури та інжинірингу та технічні випробування і дослідження, наукові дослідження та розробки, рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури за аналізований період прослідковується тенденція до зменшення, яка становила від 16 % до 18 % за різними сферами. Також слід наголосити, що не дивлячись на зміни в загальній кількості підприємств, чисельність інноваційно активних підприємств та підприємств з технологічними інноваціями поступово збільшувалися в кожному з періодів в середньому на 20 %. Найбільшу частку інноваційно активних займають підприємства у галузі промисловості (49,8%), оптова торгівля (26%), інформація та телекомунікація (7,5%) та транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (6,9%).

Рисунок 4 - Кількість підприємств за сферами економічної діяльності за період 2012-2018 рр.

Підприємства з технологічними (продуктовими та/або процесовими) інноваціями (таб.3, рис.5) за аналізований період мають як негативні так і позитивні значення. За показником кількості інноваційно активних підприємств за галузями економічної діяльності за період 2012-2018 рр. прослідковується збільшення кількості таких підприємств. Проте це збільшення більшою мірою є відновлювальним, після спаду у 2014-2016 роках. Зменшення показників за всіма видами економічної діяльності спостерігалось в середньому на 139 од. за 2012-2018 рр. Висока частка підприємств промисловості серед інноваційно активних підприємств свідчить про те, що вони мають найбільші фінансові резерви, які можуть спрямувати дослідження та інновації. Разом з тим, основна частка коштів, що спрямовуються на інновації направлені на оновлення засобів праці.

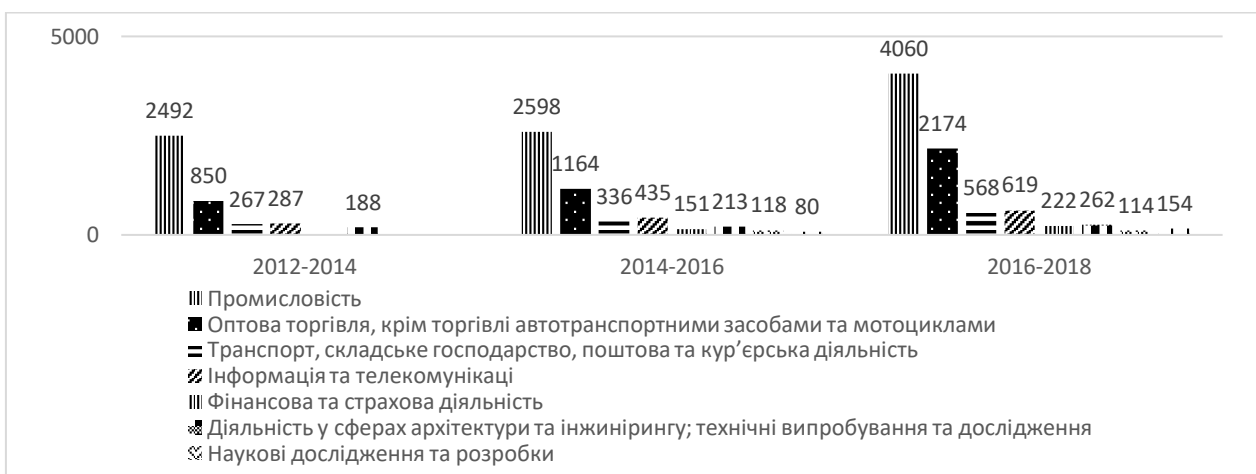

Рисунок 5 - Кількість інноваційно активних підприємств за сферами економічної діяльності за період 2012-2018 рр.

Найбільшу частку підприємств з технологічними (продуктовими та/або процесовими) інноваціями за сферами економічної діяльності за період 2012-2018 рр. займає промислова діяльність та оптова торгівля - 56,7% та 18,2% відповідно. Найменшу частку займає діяльність пов'язана з рекламою 1%, фінансова та страхова діяльність 3%, діяльність пов'язана з науковими дослідженнями та розробками 5%.

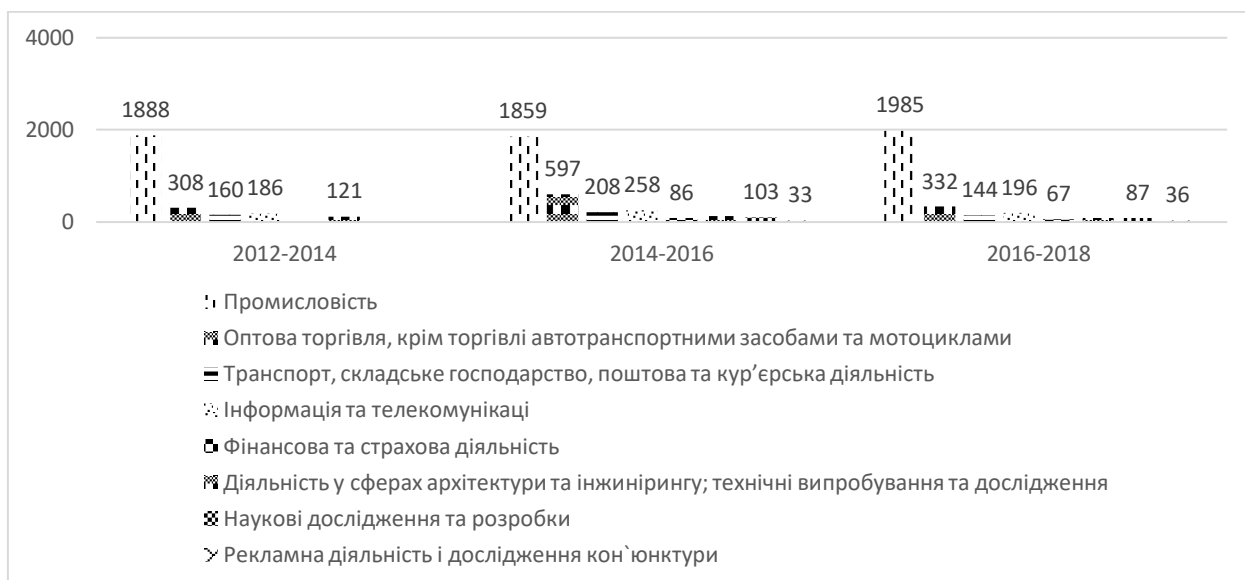

Рисунок 6 - Кількість підприємств з технологічними (продуктовими та/або процесовими) інноваціями за сферами економічної діяльності за період 2012-2018 рр.

Загальне покращення показників пояснюється такими факторами, як прискореним розвитком технологій та процесами інноватизації, популяризацією ІТ-індустрії, впровадженням нетехнологічних інновацій в діяльність підприємств, збільшенням зацікавленості щодо впровадження енергозберігаючих технологій, посиленням співпраці України та країн-членів ЄС, диверсифікацією на нові ринки та кінцевого споживача (ринки ЄС), посиленням конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Розглянемо розподіл підприємств з технологічними інноваціями за напрямами інноваційної діяльності за період 2008-2018 рр. (таб. 4, рис. 7)

Таблиця 4 - Розподіл підприємств з технологічними інноваціями за напрямами інноваційної діяльності 2008-2018 рр. (млн.грн.).

Напрями інноваційної діяльності/період	2008-2010	2010-2012	2012-2014	2014-2016
Внутрішні НДР	21,6	21,1	14,6	23,1
Зовнішні НДР	10,6	9,9	8,1	9,3
Придбання машин обладнання та програмного забезпечення	74,7	77,4	73,6	59
Навчальна підготовка для інноваційної діяльності	11,5	10,9	10,2	11,4
Ринкове запровадження інновацій	22,4	13,8	13,7	16,9

Напрями інноваційної діяльності/період	2008-2010	2010-2012	2012-2014	2014-2016
Промислове проектування (дизайн)	19,1	14,6	13,9	17
Інше	32	23	26,8	32,4

Джерело: складено автором на основі даних [24,25,26,27,28,29, 47]

*Дані за 2014-2019 роки наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській

Таким чином, найбільшу частку витрат за період 2008-2016 рр. в підприємствах з технологічними інноваціями припадало за статтями «придбання машин обладнання та програмного забезпечення» - 45%, «внутрішній НДР» - 13,4% та інше - 20%. Найменша частка припадала на статті «зовнішні НДР» - 5,8% та «навчальна підготовка для інноваційної діяльності» - 6,7%. Це пояснюється перш за все високою вартістю придбання засобів виробництва та, водночас, недостатньою зацікавленістю щодо інвестування підприємств у розвиток персоналу та якісного підвищення його кваліфікації. В свою чергу, останнє явище виникло через зростання плинності кадрів на цих підприємствах, порівняно меншим рівнем заробітних плат з аналогічними підприємствами країн-членів ЄС.

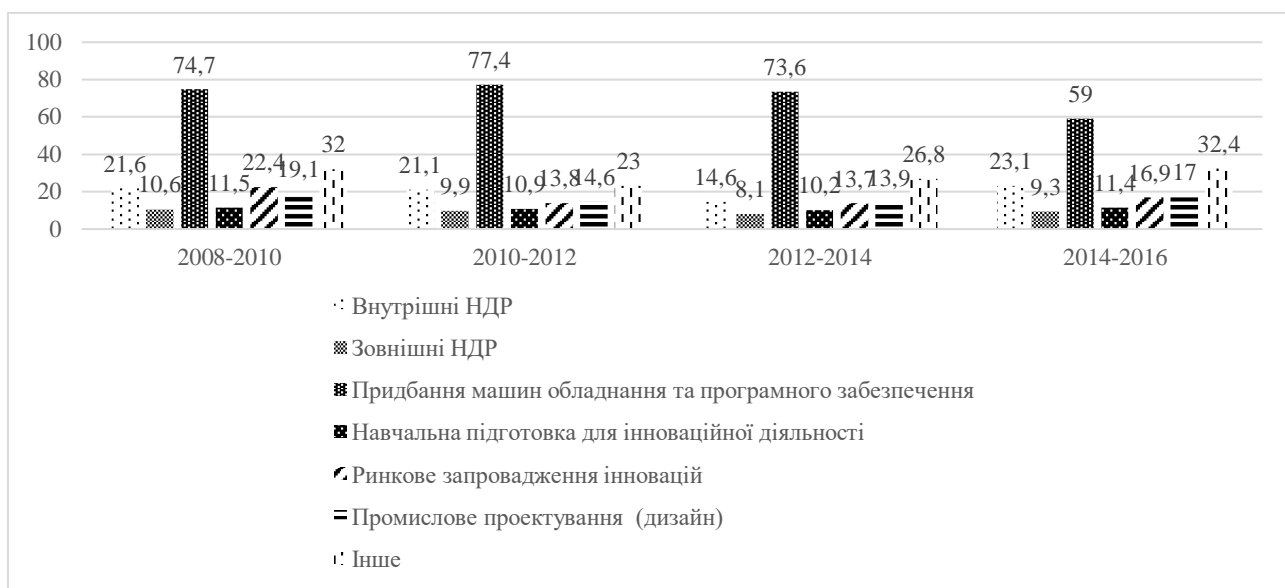

Рисунок 7 - Розподіл підприємств з технологічними інноваціями за напрямками інноваційної діяльності за період 2008-2016 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [24,25,26,27,28,29, 47]

Дані свідчать про те, що на сучасному етапі розвитку технологій, підприємства які існують ще з пострадянських часів потребують в кардинальній модернізації технологічного устрою. При цьому особливої уваги та державної підтримки потребують підприємства які займаються розробкою науково-дослідних робіт для внутрішнього ринку, оскільки вони дозволяють створити конкурентне середовище всередині країни і забезпечити виробничо-технічні потужності для інших підприємств для конкурування на зовнішніх ринках.

Виходячи з того, що найбільшу частку в діяльності підприємств з технологічними інноваціями займає стаття «придбання машин обладнання та програмного забезпечення», доцільно розглянути витратну частину за напрямками економічної діяльності в період 2008-2018 рр. (таб. 5, рис. 8).

Таблиця 5 - Розподіл обсягу витрат на технологічні інновації за період 2008-2018 рр. (%)

Витрати/Періоди	2008-2010	2010-2012	2012-2014	2014-2016*	2016-2018*
Внутрішні НДР	10,1	19,2	8,6	15	31,4
Зовнішні НДР	3,6	3,2	4,2	9,1	8,6
Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	76,2	69,6	77,6	69,9	52,2
Придбання зовнішніх знань	10,1	7,9	3,9	1,1	1,1
Інша інноваційна діяльність (уключаючи дизайн, навчання, маркетинг тощо)	-	-	5,7	4,9	6,7

Джерело: складено автором на основі даних [24,25,26,27,28,29, 47]

*Дані за 2014-2019 роки наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській

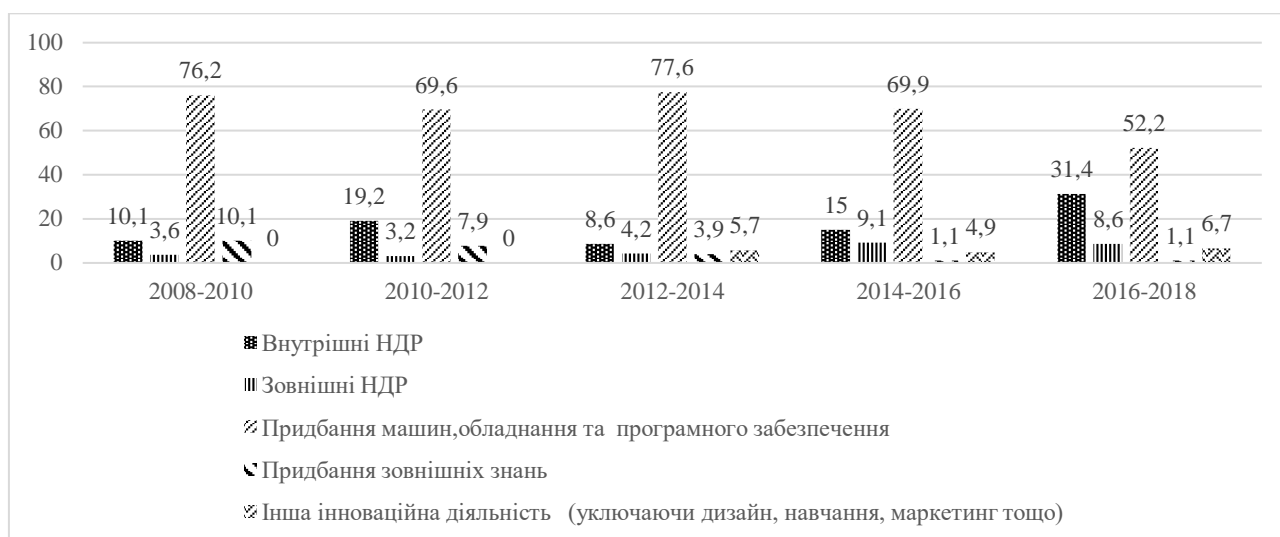

Рисунок 8 - Розподіл обсягу витрат на технологічні інновації за видами витрат за період 2008-2018 рр. (%)

Джерело: складено автором на основі даних [24,25,26,27,28,29, 47]

Так, в цілому на придбання машин, обладнання, програмного забезпечення підприємства спрямували від 52,2% до 77,6% витрат у 2008-2018 рр., в той час як на внутрішні науково-дослідні розробки було спрямовано від 8,6% до 31,4%. Найбільші витрати на ці напрями інноваційної діяльності пояснюються тим, що це дозволяє забезпечити виробничу потужність підприємства, задовольняти потреби споживачів а також швидко реагувати на сучасні вимоги науково-технічного прогресу і конкурентного середовища.

Інноваційно активні підприємства займаються не тільки технологічними інноваціями (розробки НДР, придбання обладнання та зовнішніх знань та інше), а й організаційними та маркетинговими інноваціями. Організаційні

інновації займаються реалізацією нових методів ведення бізнесу, організації робочих місць чи організації зовнішніх зв'язків. Маркетингові інновації представляють собою створення нових або значно покращених маркетингових методів (упаковка, продаж та презентація, представлення та просування на ринку, цінові стратегії). Тому доцільно розглянути, яка кількість підприємств займається впровадженням організаційних та/або маркетингових інновацій за 2008-2018 рр. (таб. 6).

Таблиця 6 - Підприємства, що впроваджували організаційні та/або маркетингові інновації за 2008-2018 рр. (одиниць).

Підприємства/Період	2008-2010	2010-2012	2012-2014	2014-2016	2016-2018
Усього, у тому числі	6004	5225	2410	3711	7074
Організації з технологічною інновацією, у тому числі з них впроваджували	1939	1703	987	1894	1838
- тільки організаційні інновації	417	430	238	429	395
- тільки маркетингові інновації	637	510	406	567	530
- організаційні та маркетингові інновації	885	763	343	898	913
Організації без технологічної інновації, у тому числі з них впроваджували	4065	3522	1423	1817	5236
- тільки організаційні інновації	1028	933	383	461	1345
- тільки маркетингові інновації	1666	1408	689	730	2290
- організаційні та маркетингові інновації	1371	1181	351	626	1601

Джерело: складено автором на основі даних [24,25,26,27,28,29, 47]

За даними таблиці 6 в період 2008-2014 рр. відбувається зменшення кількості підприємств з технологічною інновацією, які впроваджують :

- тільки організаційні інновації (-192 од. в 2012-2014 рр. в порівняно з минулим періодом):
- тільки маркетингові інновації (-127 од. в 2010-2012 рр. та -104 од. в 2012-2014 рр. в порівняно з минулими періодами);
- організаційні та маркетингові інновації (-122 од. в 2010-2012 рр. та -420 од. в 2012-2014 рр. порівняно з минулими періодами).

Позитивні значення показника кількості підприємств з технологічною інновацією, які впроваджують організаційні та маркетингові інновації прослідковується в період 2014-2018 рр. (збільшення відбулося в середньому на 453 підприємства).

Кількість підприємств без технологічної інновації, які впроваджували організаційні та маркетингові інновації, також демонструють зменшення в період 2008-2014 рр. в середньому на 440 підприємств. Проте вже в 2014-2018 рр. відбулося збільшення цих підприємств на 630 підприємств.

Також доцільно розглянути яку частку займають підприємства, що впроваджують організаційну та/або маркетингові інновації за видами економічної діяльності підприємства (рис. 9, див. дод. Б)

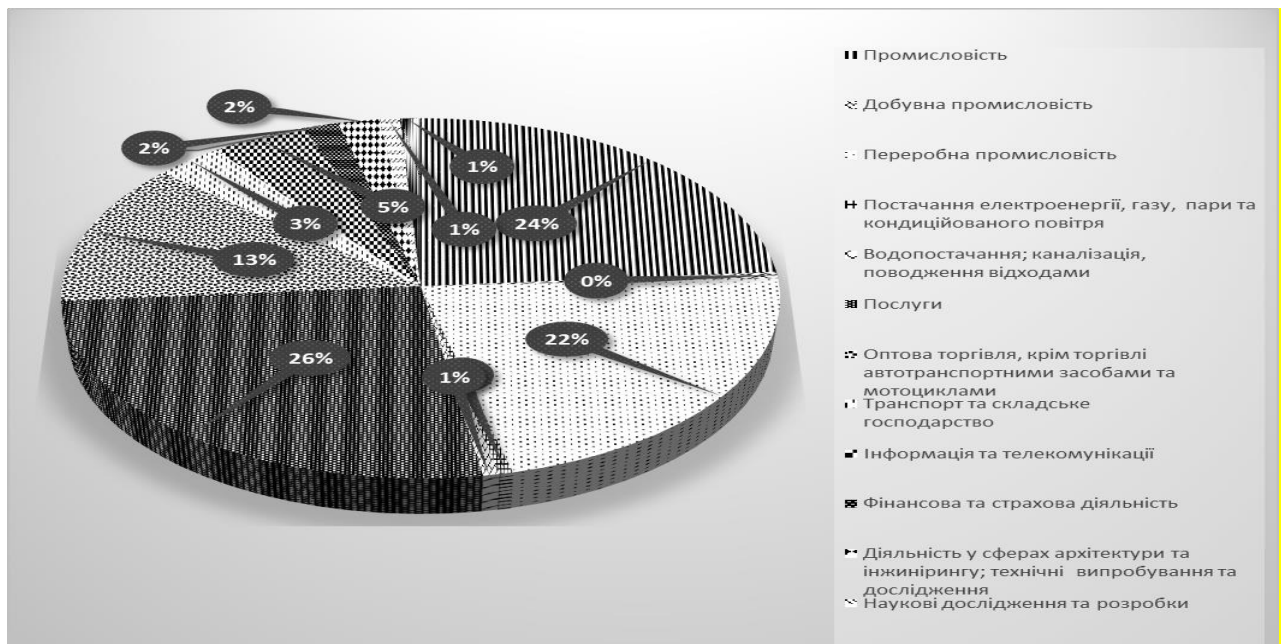

Рисунок 9 - Підприємства, що впроваджували організаційні та/або маркетингові інновації за видами економічної діяльності 2008-2018 рр. (%)

Джерело: складено автором на основі даних [24,25,26,27,28,29, 47]

За даними рис. 9 найбільшу частку в загальній чисельності підприємств що впроваджують організаційну та/або маркетингові інновації займають підприємства, сфери послуг (26%), промислової діяльності (23%), переробної промисловості (21%) та оптової торгівлі (12%). Такі показники зумовлені наявністю жорсткої конкуренції на ринках цих підприємств. Водночас, таке конкурентне середовище стимулює до створення нових методів просування і продажу товарів; прискорення темпів НТП та розширення об'ємів ринку збуту. Найменшу часту займають підприємства, які впроваджують інновації в добувну промисловість (0,57%), наукові дослідження та розробки (1%), рекламну діяльність і дослідження кон'юнктури ринку (1%), фінансову та страхову діяльність (2%), діяльність у сферах архітектури та інжинірингу (2%).

Виходячи з вище зазначеного аналізу можна узагальнити, що сьогодні в Україні існує низка проблем, що стримують розвиток інноваційно активних підприємств :

- «відсутність науково-методологічної бази формування науково - технологічної сфери;
- відсутність системності у здійснюваних державою заходах щодо реалізації інноваційного потенціалу національної економіки;
- державне управління інноваційної діяльності здійснюється без чітко сформульованої стратегії науково-технологічного та інноваційного розвитку, послідовної та виваженої зовнішньої та внутрішньої економічної політики;
- відсутність дієвої системи пріоритетів розвитку науково-технологічної сфери;
- державне управління інноваційною діяльністю забезпечується за галузевим принципом;

- нескоординованість дій суб'єктів інноваційної діяльності;
- недостатність фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок;
- інноваційна сфера нашої країни і досі не стала по-справжньому привабливою для вітчизняних та іноземних інвесторів» [30].

Не менш важливим є також впровадження інновацій в промислові комплекси, так як це створить передумови для підвищення конкурентоспроможності їх кінцевої продукції за рахунок її удосконалення, оптимізації виробничого циклу та реалізації продукції на нових ринках збуту.

За даними таблиці 7 було розглянуто основні показники інноваційної діяльності промислових підприємств за 2012-2019 рр. Слід зазначити, що за аналізований період відбувається скорочення кількості інноваційно активних промислових підприємств на 55% або 976 підприємств, що негативно впливає на рівень їх конкурентоспроможності у світі та на економічний потенціал України загалом. При цьому пропорційне скорочення відбувалося щодо кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації, що становило в аналізованому періоді 49,7% або 684 підприємства. Слід зазначити те, що при зменшенні кількості інноваційно активних промислових підприємств їх витрати за аналізований період збільшилися на 24% або на 2740,3 млн. грн.. Найбільші витрати зафіксовані в 2016 році і склали 23229,5 млн.грн.

Таблиця 7 - Основні показники інноваційної діяльності промислових підприємств за 2012-2019 рр. (млн.грн)

Показники	2012	2013	2014*	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
Кількість інноваційно активних промислових підприємств	1758	1715	1609	824	834	759	777	782
Витрати на інновації промислових підприємств	11481	9562,6	7695,9	13813,7	23229,5	9117,5	12180,1	14220,9
Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси)	1371	1312	1208	723	735	672	739	687
Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів промисловими підприємствами	2188	1576	1743	1217	3489	1831	2002	2318
Кількість упровадженої інноваційної продукції (товарів, послуг) промисловими підприємствами	3403	3138	3661	3136	4139	2387	3843	2148
Обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції (товарів, послуг)	36158	35892	25669	23050,1	20123,4	17714,2	24861,1	34264,9

Джерело: складено автором на основі даних [24,25,26,27,28,29, 47]

*Дані за 2014-2019 роки наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській

За показником обсягу реалізованої інноваційної промислової продукції у період 2012-2017 рр. прослідковується негативна тенденція (зменшення на

18443,8 млн.грн. у 2017 році порівняно з 2012). Покращення показника спостерігається в період 2018-2019 рр. (зростання у 2019 році порівняно з 2019 відбулося на 16550,1 млн. грн. або 93%).

За період 2012-2019 рр. за показником кількості впроваджених нових технологічних процесів та інноваційних видів продукції промисловими підприємствами (рис. 10) прослідковується зростання кількості впроваджених нових технологічних процесів у 2014 році (+167 од.), 2016 році (+2272 од.) та у період 2018-2019 рр. (+487 од.). Негативна тенденція просліджується у 2013 році (-612 од.), 2015 році (-526 од.), 2017 році (-1658 од.). За весь аналізований період кількість підприємств, які впроваджують у виробництво нові технологічні процеси збільшилися на 130 од. (5,94%). При цьому, показник кількості впровадженої інноваційної продукції за період 2012-2019 рр. зменшився на 1255 од. (36,87%). Це свідчить про те, що фінансових ресурсів підприємств недостатньо, щоб швидко і повною мірою налаштувати процес виробництва інноваційної продукції. Також існує проблема якісного забезпечення навчання персоналу підприємств щодо використання нових підходів і засобів виробництва для створення інноваційного продукту.

Рисунок 10 - Динаміка кількості впроваджених нових технологічних процесів та інноваційних видів продукції за 2012-2019 рр., (од.)

Джерело: складено автором на основі даних [24,25,26,27,28,29, 47]

Обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції за аналізований період демонструє як негативну так і позитивну тенденцію. Погіршення показників спостерігається у період 2014-2015 рр., та 2016-2017 рр. (на 525 млн. грн. та 1752 млн. грн. відповідно). Не зважаючи на те, що у 2018 році спостерігається зростання показника (на 1456 млн. грн. порівняно з 2017 роком), досягти обсяги інноваційної промислової продукції у наступні роки після 2016 року досягти не вдається.

Негативна тенденція в показниках є причиною відсутності цільової державної підтримки інноваційно активних промислових підприємств;

недостатньої інвестиційної привабливості України через високий рівень корумпованості, бюрократизації; технологічної застарілості обладнання; великого податкового навантаження на інноваційно активні промислові підприємства і неможливості диверсифікування коштів, що спрямовують на оплату податків на інвестиційну діяльність.

Для більш детального аналізу показників інноваційної діяльності промислових підприємств України, доцільно розглянути кожен з елементів таблиці 7 більш широко. Розглянемо основні напрями витрат підприємств України на інновації в розрізі джерел фінансування (таб.8).

Таблиця 8 - Витрати на інновації за джерелами фінансування за 2009-2019 рр. (млн.грн).

Показники	Витрати на інновації, млн.грн	У тому числі за рахунок			
		власних коштів підприємств	коштів державного бюджету	коштів інвесторів-нерезидентів	коштів інших джерел
2009	7949,9	5169,4	127,0	1512,9	1140,6
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3
2014*	7695,9	6540,3	344,1	138,7	672,8
2015*	13813,7	13427,0	55,1	58,6	273,0
2016*	23229,5	22036,0	179,0	23,4	991,1
2017*	9117,5	7704,1	227,3	107,8	1078,3
2018*	12180,1	10742,0	639,1	107,0	692,0
2019*	14220,9	12474,9	556,5	42,5	1147,0

Джерело: складено автором на основі даних [24,25,26,27,28,29, 47]

*Дані за 2014-2019 роки наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській

На підставі наведених даних в табл. 3 та рис.4 встановлено, що обсяг фінансування інноваційної діяльності протягом 2009-2019 року є досить недостатнім про що свідчить зменшення коштів з 2011 року. Найбільш негативне значення зафіксоване в 2014 році, показник становив 7695,9 млн. грн. (значення показника зменшилось на 66,38 млн. грн. або 46,7%, порівняно з 2011 роком). Такі зміни були спричинені нестабільною економічною та політичною ситуацією в Україні. Також слід виокремити зростання показника в період 2015-2016 рр. (на 15533,4 млн. грн. порівняно з 2014 роком та на 5863,8 млн. грн. порівняно з 2009 роком). Якщо розглядати структуру джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні, то за період 2009-2019 рік найбільшу частку, а саме 80% займають власні кошти. Фінансування за рахунок державних коштів здійснюється на рівні 2-6% від загальної суми витрат, що демонструє вкрай низький рівень участі державі в розвитку інноваційної діяльності. Також слід зазначити, що обсяги фінансування іноземними інвесторами, становлять 6%, що перевищує обсяги державних

коштів. Фінансування за рахунок коштів інвесторів-нерезидентів суттєво скоротилось у період 2014-2015 рр. та у 2019 р. та склало 0,2-0,5%.

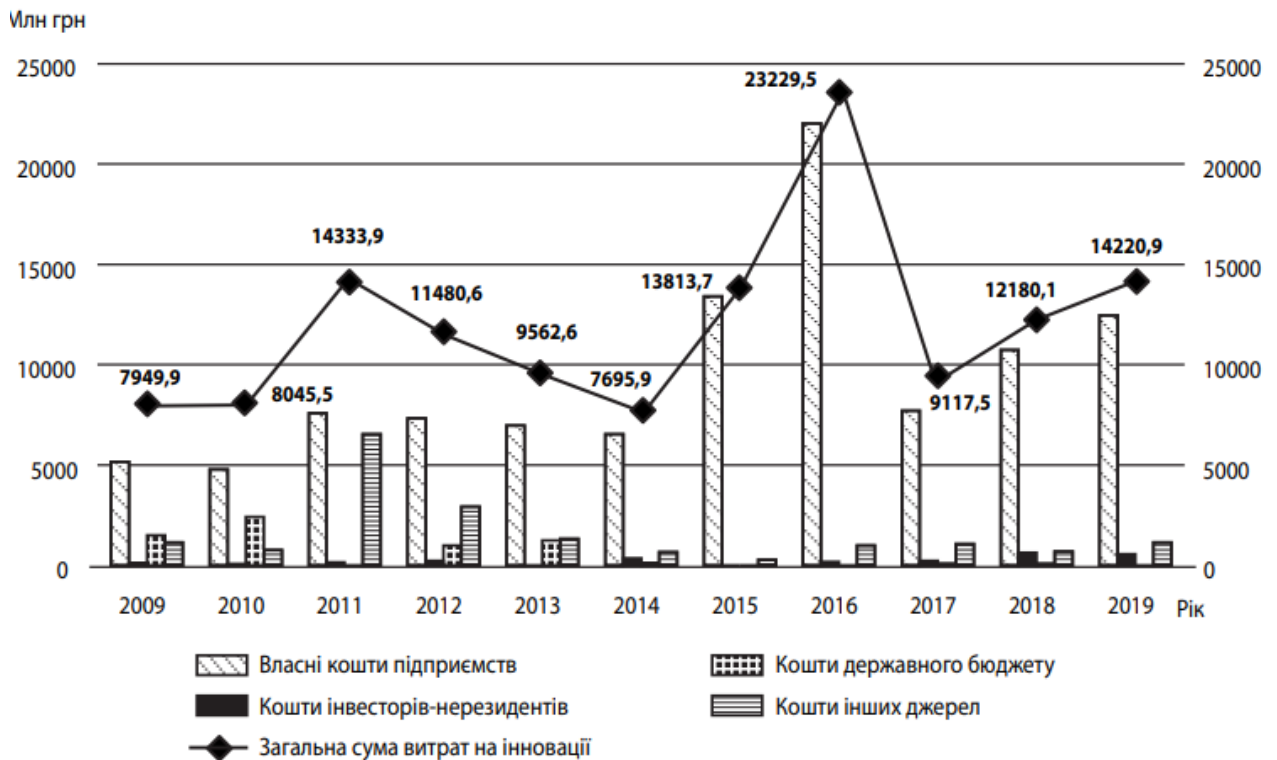

Рисунок 11 - Динаміка фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України у 2009–2019 рр. (млн. грн.).

Джерело: складено автором на основі даних [24,25,26,27,28,29, 47]

Отже, основним джерелом для здійснення інноваційних досліджень в підприємствах України є власні кошти. Зважаючи на це, основними складовими державної інноваційної політики в Україні мають стати заходи, що дозволять підприємствам спрямовувати більше грошових потоків саме на дослідження, створення сприятливого інвестиційного клімату, залучення провідних інноваційних корпорацій до кооперації з українськими на основі дво- та багатосторонніх угод в тому числі на міждержавному рівні.

Виходячи з вище зазначених показників обсягу витрат на інноваційну діяльність в розрізі джерел фінансування, слід розглянути показники таблиці 9, а саме обсяги витрат на інноваційні дослідження за основними напрямками (дослідження, внутрішні та зовнішні НДР), придбання інших зовнішніх знань, придбання обладнання та програмного забезпечення, інші витрати).

За даними таблиці 9 найбільшу частку обсязі витрат за напрямками інноваційної діяльності промислових підприємств займає придбання машин обладнання та програмного забезпечення 72,84% від загального обсягу, крім того, спостерігалася тенденція до зростання цього показника. Доцільно зазначити те, що частка витрат на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення в 2013 році становила 58% від загально обсягу витрат. Проте вже у 2016 році цей показник зріс до 85,4% після чого зменшився в 2017 році, до 64%.

Таблиця 9 - Витрати на інновації за напрямками інноваційної діяльності за 2000-2019 рр. (млн.грн).

Рік/Показники	Витрати на інновації	У тому числі за напрямками					
		дослідження і розробки	у тому числі		придбання інших зовнішніх знань	придбання машин обладнання та програмного забезпечення	інші витрати
			внутрішні НДР	зовнішні НДР			
2009	7949,9	846,7	633,3	213,4	115,9	4974,7	2012,6
2010	8045,5	996,4	818,5	177,9	141,6	5051,7	1855,8
2011	14333,9	1079,9	833,3	246,6	324,7	10489,1	2440,2
2012	11480,6	1196,3	965,2	231,1	47,0	8051,8	2185,5
2013	9562,6	1638,5	1312,1	326,4	87,0	5546,3	2290,9
2014*	7695,9	1754,6	1221,5	533,1	47,2	5115,3	778,8
2015*	13813,7	2039,5	1834,1	205,4	84,9	11141,3	548,0
2016*	23229,5	2457,8	2063,8	394,0	64,2	19829,0	878,4
2017*	9117,5	2169,8	1941,3	228,5	21,8	5898,8	1027,1
2018*	12180,1	3208,8	2706,2	502,6	46,1	8291,3	633,9
2019*	14220,9	2918,9	2449,9	469,0	37,5	10185,1	1079,4

Джерело: складено автором на основі даних [24,25,26,27,28,29, 47]

*Дані за 2014-2019 роки наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській

На дослідження і розробки за аналізований період було використано від загального обсягу витрат 15%. За аналізований період частка цього показника становила не вище 27%. Внутрішні (13%) та зовнішні (2%) витрати за період 2009-2019 рр. коливалися в загальній чисельності витрат від 2 до 23% від загального обсягу. Найбільшу частку було зафіксовано у 2018 році, яка складала 23%. Найменшу часту витрат на інновації займає придбання інших зовнішніх знань, яка становить від загального обсягу 0,77%.

Таким чином, найменша чисельність коштів з 2009 по 2019 роки була направлена за статтею «Придбання інших зовнішніх знань». Основною причиною цього є загальна висока вартість придбання зовнішніх технологій, необхідність оновлення морально та фізично застарілого обладнання.

Що стосується інноваційної діяльності промислових підприємств за видами економічної діяльності, то у період 2015–2019 рр. (рис. 12 та див. дод. В) найбільшу частку витрат займає промисловість частка якої займає 66,8 %, переробна промисловість займає 27,6% від загального обсягу витрат. Промисловість відіграє важливу роль в економіці, забезпечуючи більшість галузей господарства та населення [53, с. 90].

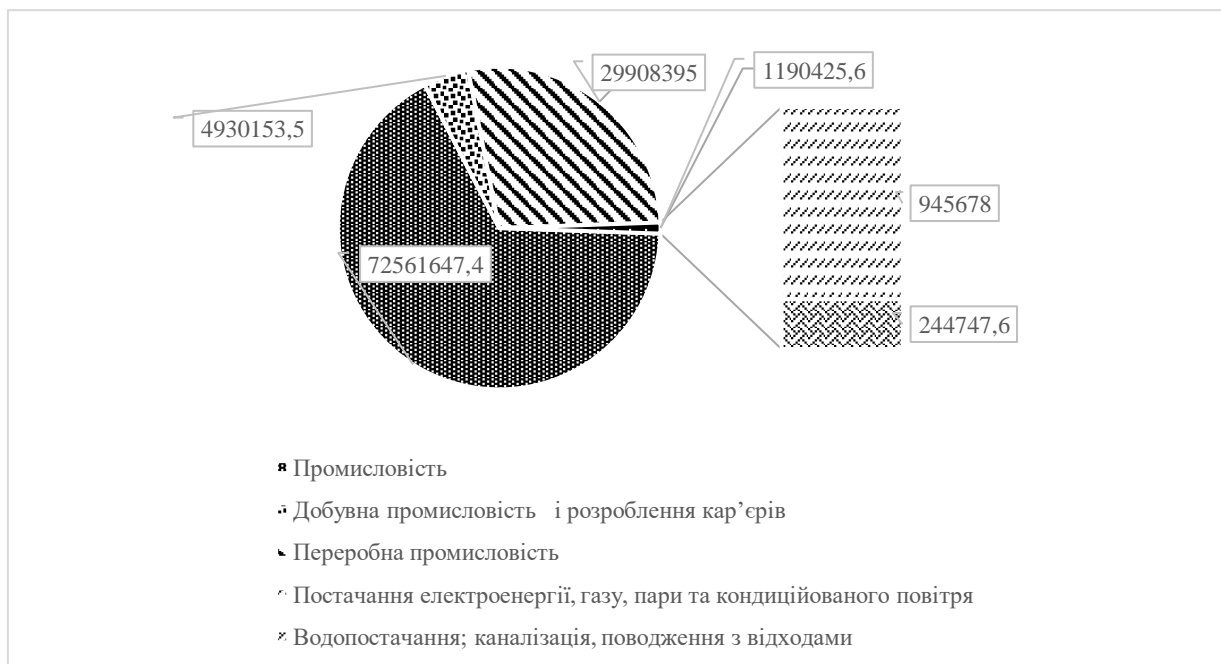

Рисунок 12 - Загальний обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності за видами економічної діяльності за 2015-2019 рр.]

Джерело: складено автором на основі даних [24,25,26,27,28,29, 47]

В Україні нараховується 38 555 промислових підприємств, що становить 12,6% від їх загальної кількості. Обсяг реалізованої промислової продукції становив 2 305 695,9 млн грн., тобто 36,1% від загального обсягу реалізованої продукції у країні загалом. Найменше займає постачання електроенергії (газу, пари та кондиційованого повітря) 0,8% та водопостачання (каналізація, поводження з відходами) 0,2% [46, 47].

На основі отриманих даних узагальнимо ключові показники інноваційної діяльності промислових підприємств України (таблиця 10). За даними таблиці 10 спостерігається тенденція до зменшення кількості підприємств, що реалізували інноваційну продукцію. Проте у 2011-2013 роках відбувається незначне збільшення кількості цих підприємств на 8,2 % порівняно з минулими роками.

Таблиця 10 - Систематизовані ключові показники інноваційної діяльності промислових підприємств України за 2009-2019 рр.

Роки/Показники	Кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію (товари, послуги), одиниць	Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності за джерелами, тис.грн.	Обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг), тис.грн.	Витрати на інновації за напрямками інноваційної діяльності, тис.грн.
2009	994	7949907,9	31432251,9	7978531,4
2010	964	8045495,2	33697574,4	7615110,2
2011	1043	14333891,9	42386722,5	14029139,3

Роки/Показники	Кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію (товари, послуги), одиниць	Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності за джерелами, тис.грн.	Обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг), тис.грн.	Витрати на інновації за напрямками інноваційної діяльності, тис.грн.
2012	1037	11480562,8	36157725,6	11223000,3
2013	1031	9562626	35891639,7	9562626
2014	905	7695892,3	25669001,9	7695892,3
2015	570	13762951,8	н/д	21317273,1
2016	632	23082046,8	н/д	37346775,6
2017	450	8955459,3	17714244,9	10082710
2018	674	н/д	24861143,4	12782735
2019	442	14220905,2	34264893	16344868,2
Всього	8742	119089739,2	282075197,3	155978661,4

Джерело: складено автором на основі даних [22,23,24,25,26,27,47]

*Дані за 2014-2019 роки наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській

Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності за джерелами надходження характеризуються щорічними негативними коливаннями (2009-2010 рр., 2013-2014 рр., 2017 р.) близько 37-44%. Разом з тим, в окремі періоди ці підприємства демонструють щорічне зростання (2011–2012 рр., 2015–2017 рр. та 2019 р.). Зменшилась також частка обсягу реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) на 7 та 20% у період 2009-2010 рр. та 2017-2019 рр. відповідно. Позитивні значення спостерігаються 2011-2012 рр. та 2015 р. Позитивною тенденцією є зростання показників витрат на інновації за напрямками інноваційної діяльності. Так, у період 2009 р., 2011-2013 рр., 2016 р. та 2019 р. спостерігається зростання показника в середньому на 10 %. Разом з тим, скорочення спостерігається за період 2010 р., 2014-2015 рр., 2017-2018 рр. в середньому на 45%.

Виходячи з вище зазначених результатів аналізу основних показників інноваційної діяльності, було виявлено ряд проблем, які свідчать про зниження ефективності інноваційної політики України. Головними проблемними моментами в розвитку інноваційної діяльності України доцільно зазначити такі, як:

- «неналежне забезпечення виконання положень законодавства, неузгодженість законодавства в інноваційній сфері, невідповідність норм підзаконних актів прогресивним нормам чинних законів, що не забезпечує практичне введення останніх у дію;
- непослідовність дій держави щодо підтримки суб'єктів інноваційної діяльності;
- відсутність комплексного застосування механізмів державного впливу (які направлені на досягнення тих чи інших пріоритетів);

- значне зниження інноваційної активності підприємств та загальне погіршення інноваційної культури суспільства;
- неефективність механізмів правового захисту інтелектуальної власності;
- відсутність ефективних довгострокових програм розвитку національної економіки;
- відсутність належної системи прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку;
- відсутність комунікації та координації діяльності органів виконавчої влади з приводу інноваційного розвитку країни;
- поширення під час прийняття законів про державний бюджет на поточний або наступний роки практики ігнорування чинних норм законодавства та призупинення дії статей законів, які стосуються фінансової підтримки інноваційної діяльності» [6, с. 238; 40; 41].

Міждержавне об'єднання наукових та фінансових можливостей країн є одним із можливих варіантів вирішення проблем. Результатами такої співпраці є позитивний вплив на національний інноваційний потенціал країн через міжнародну кооперацію інноваційної діяльності та міждержавного технічного обміну. Наслідком таких дій для України буде:

- «чудова база для формування та розвитку організаційно-правової системи міждержавного і наддержавного регулювання науково-технічних зв'язків;
- нові можливості для широкого узгодження інноваційної стратегії та науково-технічної політики держав через створення спільних організаційних структур;
- міжнародна інтеграція у сфері інноваційної діяльності» [54, 55].

В реаліях сьогодення, активної інтеграції України до Європейського Союзу, особливо актуально постає питання переорієнтування інноваційної політики держави відповідно до стандартів ЄС. Основними напрямками переорієнтування інноваційної політики України є:

- «покращення інноваційного середовища шляхом посилення інноваційних складових усіх напрямів інноваційних політик та їх інтеграції;
- стимулювання ринкового попиту на інновації і використання концепції «лідуючих» ринків, яка передбачає підтримку ринків, найбільш сприйнятливих до нововведень;
- подолання бюрократичного консерватизму державної адміністрації та стимулювання інновацій у держсекторі;
- посилення регіональної інноваційної політики» [55, с. 905-907].

Під час удосконалення державної інноваційної політики потрібно орієнтуватися на розробку ефективної системи стимулювання впровадження інновацій, враховуючи подальшу перспективу членства в ЄС.

Автором В.О. Гусев було зазначено ряд заходів, які орієнтовані на удосконалення інноваційної політики держави під сучасні реалії. До них було віднесено заходи, щодо:

- «запровадження трансферу передових технологій для інноваційного оновлення національних виробництв;
- розширення для вітчизняної продукції сегментів зовнішнього ринку;
- інтеграція у світовий інформаційний простір на основі використання глобальної мережі та Інтернет-технологій;
- створення системи управління якістю та сертифікації інноваційної продукції (що відповідатиме міжнародними стандартам);
- забезпечення участі України у міжнародних організаціях, конференціях, форумах, виставках, проектах та установах у сфері інноваційної діяльності;
- налагодження міжнародних зв'язків з різного роду інноваційними інституціями з метою обміну досвідом в сфері інноваційної діяльності;
- організація та координація спільних міжнародних досліджень та організаційних заходів у сфері інноваційної діяльності;
- створення ефективної системи захисту прав на інтелектуальну власність для всіх суб'єктів інноваційної діяльності;
- вдосконалення існуючого українського законодавства в процесі його приведення у відповідність до законодавчих нормами спільноти в які відбувається інтеграція» [12, с.361-362].

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

У результаті проведеного дослідження теоретико-концептуальних основ державної інноваційної політики, конкретизації змісту і розробки нових механізмів її реалізації було сформульовано такі висновки і пропозиції:

1. Теоретичне узагальнення вітчизняних та зарубіжних наукових джерел дозволяє стверджувати про те, що держава, як правило, на всіх етапах та процесах формування та розвитку інноваційної економіки виробляє державну інноваційну політику, формує нові інноваційні інституційні структури, інституційне середовище, що включає освіту, науку, підприємництво, виробляє ефективні механізми та інструменти інноваційної діяльності, забезпечення інноваційної безпеки.

2. Визначено, що під державною інноваційною політикою доцільно розуміти сукупність методів впливу держави, що мають на меті створення комплексного механізму підтримки інноваційної діяльності, підвищення конкурентоспроможності національної наукомісткої продукції через систему інституційних перетворень, розробку та вдосконалення нормативно-правової бази та розвитку інфраструктури інноваційного процесу.

3. З'ясовано, що державна інноваційна політика представляє собою сукупність встановлених цілей, завдань, пріоритетів, стратегій, принципів її формування та реалізації, а також механізмів та засобів, які використовуються державними інститутами для впровадження цієї політики та її моніторингу.

4. Визначено, що основною метою державної інноваційної політики є розробка та реалізація системи заходів державної підтримки та стимулювання інноваційної діяльності, необхідної для забезпечення сталого економічного розвитку, зростання суспільного добробуту, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, забезпечення національної безпеки держави в умовах глобалізації світової економіки.

5. Установлено, що реалізація державної інноваційної політики відбувається через систему методів та інструментів державного регулювання, яка забезпечується органами державного управління. Регулювання державної інноваційної політики відбувається за допомогою методів прямого та опосередкованого впливу.

До заходів прямого впливу відносяться: державні цільові програми розвитку інноваційної діяльності, пільги, кредити, дотації. Заходи опосередкованого впливу - це застосування пільгової системи оподаткування для підприємств, діяльність яких орієнтована на розвиток інновацій, оподаткування для підприємств, діяльність яких орієнтована на розвиток інновацій, оподаткування прибутку за зниженими ставками, звільнення від сплати податків на прибуток на деякий період (податкові канікули), страхування, митні пільги, тощо [8].

6. Установлено, що необхідність розробки та реалізації державною інноваційної політики на сучасному викликана такими причинами, як: держава повинна створювати та удосконалювати інноваційну інфраструктуру; держава повинна забезпечувати законодавче регулювання інноваційної діяльності, яке

буде сприяти формуванню інноваційного клімату; держава має всі можливості розробляти концепції, стратегії, програми для довгострокових перспектив; держава зобов'язана брати на себе вибір стратегії та здійснювання інновацій у неринковому секторі: фундаментальна наука, військова наука, екологічний моніторинг, розробка і реалізація великих інвестиційних проектів загальнонаціонального значення та ін., тобто тих сферах, які відіграють значну роль у життєдіяльності країни і забезпеченні її безпеки; держава є ключовим апаратом для підготовки кадрів для інноваційної діяльності з одночасною мотивацією праці учених, конструкторів, інженерів для інтеграції академічних і галузевих інститутів в інноваційно-активні підприємства країни; держава здатна ініціювати і здійснювати освоєння і поширення базисних інновацій, беручи на себе стартові вкладення в освоєння нових поколінь техніки і технологій.

7. Установлено, що на сьогоднішній день державна інноваційна політика може бути реалізована за рахунок поєднання найрізноманітніших функціональних заходів органів державної влади (науково-технічних, організаційно-структурних, виробничих, економічних, управлінських, інституційно-правових, контролюючих, мотиваційних тощо), орієнтованих на цілеспрямоване стимулювання інновацій.

До економічних механізмів реалізації державної інноваційної політики доцільно віднести такі, як: «податковий кредит інноваційним підприємствам; безпроцентові чи пільгові позики або гранти; фінансування за рахунок державних коштів науково-дослідницькі програми; дотації за рахунок державного бюджету для окремих галузей або виробництва; ініціювання утворення нових галузей для інновацій; зниження ставок податку на прибуток підприємств; збільшення державного замовлення на інноваційні продукти; компенсація банківського процента цілком чи його частини, в разі спрямування позики на фінансування інвестицій у технологічні інноваційні зміни; зменшення суми прибутку до оподаткування шляхом виключення з нього вартості досліджень чи освоєння нової технології; пільгова амортизація для фірм, визначених як інноваційні та інше» [49].

Організаційно-структурний механізм реалізації інноваційної політики представляє собою «створення сприйнятливих умов інноваційної діяльності на різних рівнях діяльності; формування та реалізація інноваційних програм; створення взаємозв'язку між різними структурними формами держави та інноваційною політикою; розвиток умов для створення державно – приватного партнерства в інноваційній діяльності у межах регіонів»[49].

Комунікативний механізм реалізації інноваційної політики - формує засади взаємодії органів державної влади та учасників інноваційного процесу та удосконалює механізми взаємодії органів держави з ланками бізнес-структур, які задіяні в інноваційному процесі.

Мотиваційні механізми впливу на поширення інновацій формуються за допомогою: «підпорядкування економічного розвитку політичному порядку; визначення єдиних критеріїв оцінювання інноваційного потенціалу;

удосконалення моніторингу інноваційного розвитку країни; надання державних замовлень підприємствам для гарантування компенсації витрат на фінансування інновацій; здійснення державного лобіювання інтересів українських виробників інноваційної продукції на міжнародному рівні, застосування відповідного торговельного режиму та регулювання валютних курсів» [14].

Інформаційно-освітній механізм забезпечить формування інформаційної бази взаємодії держави та інноваторів; удосконалення освіти в різних навчальних структурах для створення системи безперервного навчання і перекваліфікації; створення розширеного доступу до інформаційної інфраструктури; удосконалення навчальних програм з включенням ключових елементів інноваційної діяльності; створення на базі університетів науково-освітньо-інноваційних комплексів; впровадження в освітній процес високотехнологічні інноваційні елементи навчання.

Реалізація механізмів інституційно-правових заходів забезпечить: «створення багаторівневої системи захисту результатів інтелектуальної діяльності; удосконалення нормативно-правової бази спрямованої на розвиток інноваційної діяльності шляхом залучення прямих інвестицій; формування інституційний і правових умов щодо розвитку інноваційного підприємництва в галузі наукомістких інноваційних проектів; утворення спільного фінансування інноваційних проектів (бюджетні кошти та кошти приватних інвесторів); розробки та реалізацію заходів податкової, митної, тарифної, цінової та амортизаційної політики, націлених на розвиток інноваційної діяльності» [49].

8. Установлено, що на сьогоднішній день, окремі положення державної інноваційної політики України включають «норми Конституції України, Господарського кодексу, Закону України «Про інноваційну діяльність», Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні», Закону України «Про інвестиційну діяльність», Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Плани заходів з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності» та інших нормативно-правових актів, які визначають правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлюють форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямовані на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом» [34].

9. З'ясовано, що для реалізації механізмів державної інноваційної політики були створені державні цільові програми, проекти та плани заходів:

Державна цільова економічна програма «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» (терміни реалізації 2009-2013 роки). Програма була затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 14 травня 2008 р. її основною метою було «забезпечити підвищення конкурентоспроможності національної економіки та ефективно використання вітчизняного науково-технологічного потенціалу» [21].

Державна цільова програма розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки (терміни реалізації 2009-2011 роки), затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 7 травня 2008 р.). Метою програми було «створення правових, економічних і організаційних умов для розвитку та ефективного функціонування системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки як основи реалізації такої державної політики» [33].

Концепція реформування державної політики в інноваційній сфері. (терміни реалізації 2015-2019 роки). Концепція була затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 червня 2015 року. Головними завданнями концепції були: «реформування системи державного замовлення на виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, створення сприятливих умов для активізації інноваційної діяльності, впровадження результатів наукових досліджень, винаходів та технологій, забезпечення реалізації прав на об'єкти інтелектуальної власності та формування інноваційної культури» [44]. Але слід зазначити, що концепція не була реалізована з причин того, що не були залучені повною мірою усі зацікавлені сторони-учасники інноваційної політики України.

Плану заходів щодо реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на 2019-2021 роки. (терміни реалізації 2019-2021 роки). План заходів було затверджено Кабінетом Міністрів України 29 вересня 2019 року. Основною метою було встановлено сприяння розвитку інноваторів та створення сприятливих умов для реалізації власних розробок.

Концепція розвитку національної інноваційної системи (термін реалізації концепції 2025 рік). Дана концепція була запроваджена Кабінетом Міністрів України 17 червня 2009 року (розпорядження втратило чинність від 09.12.2021 р.) і була націлена на «визначення основних засад формування та реалізації збалансованої державної політики з питань забезпечення розвитку національної інноваційної системи, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності національної економіки» [45].

План заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. (терміни реалізації 2021-2023 роки). План заходів з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності був затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2021 року. Відповідно до Плану заходів було визначено такі плани заходів на період до 2030 року, як: створення сприятливого нормативно-правового середовища для розвитку інновацій; розвиток інноваційної інфраструктури; розвиток інноваційної культури та культури підприємництва, популяризація у сфері інноваційної діяльності та трансферу технологій; забезпечення надання державної підтримки для провадження інноваційної діяльності; забезпечення комунікації між усіма учасниками інноваційного процесу, сприяння отриманню ними консультаційних послуг та супроводу на

усіх етапах інноваційного циклу; забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності; стимулювання інновацій та проектів на базі відкритих даних, цифровізація; проведення моніторингу у сфері інноваційної діяльності [37].

10. Встановлено, що зважаючи на значне поживлення євроінтеграційних процесів, одним з напрямів української державної інноваційної політики має стати приєднання України до різноманітних рамкових програм ЄС. Рамкові програми Європейського Союзу з розвитку наукових досліджень та технологій – програми фінансування, створені Європейським Союзом з метою підтримки та заохочення досліджень у Європейському дослідному просторі. Рамкові програми є основним інструментом фінансування наукових досліджень та технологічних розробок у Європі. Країни ЄС створюють спільний фонд рамкової програми, визначають пріоритетні напрямки розвитку науки та фінансують багатосторонні міжнародні проекти на конкурентній основі.

11. Проаналізовано основні показники інноваційно активних підприємств за період 2008-2018 рр. За показником кількості підприємств спостерігається негативне значення в 2014-2016 рр. з причин початку військової агресії на Сході України, але з цієї ж причин відбулося збільшення підприємств інформації та телекомунікації (455 од. або 26,6% порівняно з минулим періодом). За такими сферами економічної діяльності, як діяльність у сферах архітектури та інжинірингу та технічні випробування і дослідження, наукові дослідження та розробки, рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури за аналізований період прослідковується тенденція до зменшення, яка становила в середньому на 15%. Також слід наголосити, що не дивлячись на зміни в загальній кількості підприємств, чисельність інноваційно активних підприємств та підприємств з технологічними інноваціями поступово збільшувалися в кожному з періодів в середньому на 20 %. Найбільшу частку інноваційно активних займають підприємства у галузі промисловості (49,8%), оптова торгівля (26%), інформація та телекомунікація (7,5%) та транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (6,9%). За показником витрати найбільшу частку за період 2008-2016 рр. спостерігається в підприємствах з технологічними інноваціями припадало за статтями «придбання машин обладнання та програмного забезпечення» - 45%, «внутрішній НДР» - 13,4% та інше - 20%. Найменша частка припадала на статті «зовнішні НДР» - 5,8% та «навчальна підготовка для інноваційної діяльності» - 6,7%.

12. Проаналізовано основні показники інноваційної діяльності промислових підприємств за 2012-2019 рр. За показником кількості інноваційно активних промислових підприємств відбувається скорочення на 55% або 976 підприємств, що негативно впливає на рівень їх конкурентоспроможності у світі та на економічний потенціал України загалом. При цьому пропорційне скорочення відбувалося щодо кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації, що становило в аналізованому періоді 49,7% або 684 підприємства. Слід зазначити те, що при зменшенні кількості інноваційно активних промислових підприємств їх витрати за

аналізований період збільшилися на 24% або на 2740,3 млн. грн.. Найбільші витрати зафіксовані в 2016 році і склали 23229,5 млн.грн. Обсяг фінансування інноваційної діяльності протягом 2009-2019 року є досить недостатнім про що свідчить зменшення коштів з 2011 року. Найбільш негативне значення зафіксоване в 2014 році, показник становив 7695,9 млн. грн. (значення показника зменшилось на 66,38 млн. грн. або 46,7%, порівняно з 2011 роком). Такі зміни були спричинені нестабільною економічною та політичною ситуацією в Україні. Також слід виокремити зростання показника в період 2015-2016 рр. (на 15533,4 млн. грн. порівняно з 2014 роком та на 5863,8 млн. грн. порівняно з 2009 роком). Якщо розглядати структуру джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні, то за період 2009-2019 рік найбільшу частку, а саме 80% займають власні кошти. Фінансування за рахунок державних коштів здійснюється на рівні 2-6% від загальної суми витрат, що демонструє вкрай низький рівень участі державі в розвитку інноваційної діяльності. Також слід зазначити, що обсяги фінансування іноземними інвесторами, становлять 6%, що перевищує обсяги державних коштів. Фінансування за рахунок коштів інвесторів-нерезидентів суттєво скоротилось у період 2014-2015 рр. та у 2019 р. та склало 0,2-0,5%. За показником витрат за видами економічної діяльності найбільшу частку витрат займає промисловість частка якої займає 66,8 %, переробна промисловість займає 27,6% від загального обсягу витрат. Промисловість відіграє важливу роль в економіці, забезпечуючи більшість галузей господарства та населення [45, с. 90]. В Україні нараховується 38 555 промислових підприємств, що становить 12,6% від їх загальної кількості. Обсяг реалізованої промислової продукції становив 2 305 695,9 млн грн., тобто 36,1% від загального обсягу реалізованої продукції у країні загалом [47]. Найменше займає постачання електроенергії (газу, пари та кондиціонованого повітря) 0,8% та водопостачання (каналізація, поводження з відходами) 0,2%.

13. Визначено, що наразі в Україні більшість інноваційних досліджень у підприємствах здійснюється за рахунок власних вивільнених коштів. Цих коштів недостатньо для того, щоб забезпечити українським підприємствам достатньо конкурентних переваг на міжнародних споживчих ринках. Для вирішення наявної проблеми пропонується посилити міждержавну кооперацію між Україною з провідними країнами світу. В рамках цієї співпраці має бути передбачено цілий ряд заходів, таких як: кооперація інноваційно активних підприємств з США, Японії та країн ЄС з українськими підприємствами, що мають відповідний технічний, кадровий та ресурсний потенціал; залучення міжнародних інвестиційних потоків до України на реалізацію програм відновлення виробничого потенціалу середнього та великого бізнесу; технологічний обмін між підприємствами ЄС та України; посилення співпраці та кооперації у сфері ВПК України, США та країн ЄС; розроблення програм кадрового обміну між українськими підприємствами та інноваційно активними підприємствами країн ЄС. Разом з тим, важливе значення для відновлення виробничого потенціалу інноваційно активних українських підприємств має

стати Фонд відновлення України. Частина коштів цього фонду має бути спрямована на посилення позицій діючих інноваційно активних підприємств та якісного оновлення окупованих та зруйнованих підприємств України в результаті збройної агресії.

14. З'ясовано, що для удосконалення державну інноваційну політику та механізми її реалізації потрібно впровадити ряд таких заходів, як:

- «повернення ПДВ підприємствам для подальшого використання отриманих коштів в інноваційній діяльності, надання регіональних пільг у відповідності до територіальної спеціалізації, подальше залучення іноземних інвестицій для спільного створення нових високотехнологічних підприємств» [15];

- удосконалення законодавчої бази, яка регулює інноваційну діяльність, за рахунок її уніфікації під стандарти європейських країн; створення чіткого механізму розподілу компетенцій між державними органами, які будуть відповідати за розробку та реалізації державної інноваційної політики;

- «формування та розвиток НІС, конфігурації інноваційних структур з врахуванням вітчизняної системи менеджменту, інститутів законодавчоправового забезпечення, ефективних і результативних науково-дослідних систем, механізмів відтворення» [51, с. 232];

- збільшення використання власного інноваційного потенціалу з метою підвищення технічного рівня галузей національної економіки та видів економічної діяльності;

- створення дієвих інноваційних цільових програм, щодо формування та реалізації високотехнологічних інновацій в різні галузі діяльності;

- «вдосконалення механізму державного замовлення щодо розроблення та впровадження пріоритетних інноваційних ідей у виробничі процеси задля технологічної модернізації і переоснащення виробництва» [52];

- створення мотиваційних заходів для інноваційно активних структур (малих та середніх форм підприємництва, промислових груп, високотехнологічних організацій та великих бізнес-структур, сфери фундаментальних і прикладних наукових досліджень і розробок) на основі сформованої державної інноваційної політики;

- удосконалення стратегій та цільових програм, щодо розробки та реалізації державної інноваційної політики;

- трансформація функцій держави в інноваційній сфері, тобто перехід від розподілу капітальних вкладень до виконання ролі комерційного інвестора та партнера недержавних інвесторів [50, с.8];

- створення різних форм інтеграції науки та освіти в промислові комплекси, які забезпечать створення територіальних науково-промислових комплексів;

- створення ефективного комплексу, щодо аналізу та прогнозування показників інноваційної діяльності;

- удосконалення комплексних програмних заходів, щодо формування та розвитку наукомістких технологій, технологій модернізації промисловості та високотехнологічних інновацій;

- забезпечення структур, які задіяні в інноваційній діяльності до державних інформаційних сервісів (консультативних, юридичних, маркетингових, фінансових та інших);

- «налагодження системи прямих державних замовлень щодо розроблення та виробництва інноваційної продукції, формування стійких коопераційних зв'язків» [52];

- впровадження венчурного інвестування інноваційної діяльності в розвиток науки, виробництва та розширення ринків для активізації інноваційних процесів;

- удосконалення заходів щодо стимулювання припливу іноземних інвестицій в інноваційну діяльність (зменшення ставки податкового прибутку, розширення фінансової інфраструктури та інше);

- «об'єднання фінансування наукових прикладних досліджень з бюджету комплексом державних і змішаних капітальних вкладень у межах формування «бюджету розвитку»»[52] .

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бердашкевич А. П. Анализ нормативно-правового содержания понятий «инновационная деятельность» и «государственная инновационная политика». *Инновации*. СПб, 1999. № 7-8. С. 53- 55.
2. Бондар О.В. Інноваційна політика України в контексті сталого розвитку та Євроінтеграції. *Інноваційна економіка: всеукраїнський науково-виробничий журнал*. 2011. С. 13-16
3. Вилгін Є. А. Сутність та зміст державної інноваційної політики на сучасному етапі економічного розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012/2. № 22. С. 126-129
4. Ворона А. В. Інноваційна активність підприємств як перспектива розвитку національної економіки України. *Ефективна економіка*. 2020, №3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2020/157.pdf (дата звернення 25.04.2022).
5. Гевко В. І. Інноваційна політика держави як чинник соціально-економічного розвитку. *Агросвіт*. 2020. № 10. С. 136–143.
6. Гейць В. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь. Київ, НАН України. 2015. С. 237-336
7. Георгієвський Ю.В. Законодавче регулювання пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/2/9.pdf> (дата звернення 10.04.2022)
8. Гладинець Н. Ю. Механізм реалізації державної інноваційної політики в регіоні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 683 : Проблеми економіки та управління. С. 60–65
9. Гончаренко Л. П. *Инновационная политика* : учебник. М. : КНОРУС, 2009. 352 с.
10. Готра В. В. Сутність та напрямки реформування державної інноваційної політики в умовах євроінтеграції. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Економіка. 2019. Вип. 2. С. 29-40.
11. Гусев В. О. Державна інноваційна політика як засіб розвитку національної економіки. Навчальний посібник. К.: Вид-во НАДУ. 2007.с. 361-362
12. Гусев В. О. Державна інноваційна політика: методологія формування та впровадження : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2011. 624 с.
13. Дейнека О.Г., Камчатна Ю.С. Формування стратегії інноваційного розвитку для підприємств залізничного транспорту в умовах формування швидкісного руху. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 62. С. 174-180.
14. Державне управління і менеджмент : Навч. посіб. у табл. і схемах / Г. С. Одинцова, Г. І. Мостовий, О. Ю. Амосов та ін. ; за заг. ред. д.е.н., проф. Г. С. Одинцової. Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2002. 492 с.
15. Дрожжин Д. Державна інноваційна політика України в умовах євроінтеграції. *Теорія та практика державного управління*. Вип. 4 (47) 2014.

URL: www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-4/doc/5/01.pdf (дата звернення 10.04.2022).

16. Захарченко, В. І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки: В. І. Захарченко, Н. М. Корсікова, М. М. Меркулов. К.: Центр учбов. л-ри, 2012. 448 с.

17. Svyatohor, V. V. (2016). Theoretical foundations of the state innovation policy and its components. *European Journal of Management Issues*, (7), 258-271

18. Ілляшенко, С. М. Управління інноваційною діяльністю. Суми: ВТД «Університетська книга», 2015. – 858 с.

19. Інноваційна політика: європейський досвід та рекомендації для України. Архангельський, Е. Бойто та ін. К.: Фенікс, 2015. 76 с.

20. Інноваційна Україна 2020 : нац. доп. К.: НАН України, 2015. – 336 с.

21. Концепція державної цільової економічної програми “Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2008—2012 роки” URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/82005666> (дата звернення 20.03.2022).

22. Лопатинський Ю.М Водянка Л.Д URL:http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/16_2018_ukr/7.pdf (дата звернення 10.03.2022).

23. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник Тернопіль: *Економічна думка*, 2006. 295 с

24. Наукова та інноваційна діяльність (1990-2018рр.). Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 30.04.2022).

25. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2014. 314 с.

26. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2015. 255 с.

27. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2016. 257 с.

28. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2017. 141 с.

29. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2018. 178 с.

30. Пенькова О.Г. Проблеми реалізації інноваційної стратегії розвитку України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2007. № 9. С. 96 - 99

31. Пилипенко В.П. Державна політика інноваційного розвитку в трансформаційний період URL: <https://instzak.rada.gov.ua/uploads/documents/32070.pdf> (дата звернення 10.05.2022).

32. Писаренко Т.В., Кваша Т.К. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2018 році: аналітична довідка. Київ: УкрІНТЕІ, 2019. С. 80

33. Постанова «Про затвердження Державної цільової програми розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації

державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки» URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/439-2008-%D0%BF#Text>(дата звернення 01.05.2022).

34. Правове забезпечення інноваційного розвитку в Україні URL:https://minjust.gov.ua/m/str_13958 (дата звернення 26.04.2022).

35. Про затвердження плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1687-2021-%D1%80#Text>(дата звернення 10.04.2022).

36. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Tex> (дата звернення 16.03.2022).

37. Про затвердження плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1687-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 26.04.2022).

38. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4.07.2002 р. №40- IV (із змінами і доп. №5460-VI від 16.10.2012). Відомості Верховної Ради України. 2014. №2-3. С. 41

39. Про наукову і науково-технічну діяльність : закон України від 26.11.2015 р. № 848-XIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 05.05.2022).

40. Про Рекомендації парламентських слухань на тему «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів»: Постанова Верховної Ради України від 21 жовтня 2010 року N 2632-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2632-17/> (дата звернення 16.04.2022).

41. Про Рекомендації парламентських слухань на тему «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів»: Постанова Верховної Ради України від 21 жовтня 2010 року N 2632-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2632-17/> (дата звернення 10.03.2022).

42. Проблеми становлення інноваційної політики в Україні. І. П. Макаренко, О. М. Трофимчук, В. П. Кузьменко та ін. ; за ред. І. П. Макаренко. К. : УІДНСРІР: Інтеволюц. економіки, 2004. С.123

43. Проєкт розпорядження кабінету міністрів України «про затвердження плану заходів щодо реалізації стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на 2019-2021 роки» URL:<https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-rozporyadzhennya-kabinetu-ministriv-ukrayini-pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-realizaciyi-strategiyi-rozvitku-sferi-innovacijnoyi-diyalnosti-na-2019-2021-roki>(дата звернення 16.04.2022).

44. Розпорядження «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015-2019

роки URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575-2015-%D1%80#n8> (дата звернення 27.04.2022).

45. Розпорядження Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-%D1%80#Text> (дата звернення 16.04.2022).

46. Семиноженко В. Чи можливий в Україні інноваційний стрибок ? *Дзеркало тижня*. №17 від 17.05.2013 р. URL <http://www.semynozhenko.net/documents/2859>

47. Статистичні дані Державного комітету Статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 16.04.2022).

48. Шевчук В. Я. Формування інноваційної моделі сталого розвитку України в посткризовий період. *Економічний Часопис - XXI*. 2010. № 1-2. С. 7-12

49. [Шепеленко О. Г.](#) Механізми реалізації державної інноваційної політики на регіональному рівні URL: http://www.oridu.odessa.ua/8/4/doc/dis_SHEL.pdf (дата звернення 10.04.2022).

50. Шумилов О. Світлий посланець в Україні. *Науковий Світ*. № 9. 2010. С. 8-10.

51. Юринець З. В. Іноземний досвід формування національних інноваційних систем та його реалії в Україні. *Вісник Львівського університету*. Серія економічна. 2014. Випуск 51. С. 230 – 236

52. Юринець З.В. Формування інноваційних стратегій: теорія, методологія, практика : монографія. Львів: СПОЛОМ, 2016. 412 с

53. Яненко І.Г. Інноваційна діяльність промислових підприємств України: стан та перспективи розвитку. І.Г. Яненко, С. С. Позур, О.А. Катаєва // Наукові праці. Економіка. 2016. URL: <http://economy.chdu.edu.ua/article/view/107998> (дата звернення 17.03.2022).

54. Castellacci F. Closing the Technology Gap? Review of Development Economics. Vol. 15, №1, 2011 P. 180-197. Retrieved from: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9361.2010.00601.x>

55. Geels F. From sectoral systems of innovation to socio-technical systems. Amsterdam, Research policy, Vol. 33, №6/7, 2004. P. 905-907;., с. 905-907

ДОДАТКИ

Додаток А - «Використання механізмів реалізації державної інноваційної політики в залежності від типу державної інноваційної політики»

Назва періоду	Країни, роки	Роль держави	Переваги	Недоліки
Політика технологічного поштовху	30–50-і рр. СРСР та США; 40–50-і рр. Японія; 70-80-і рр. XX ст. Південна Корея, Фінляндія	Роль держави визначальна. Держава задає головні цілі, пріоритетні напрями науково-технологічного та інноваційного розвитку, визначає методи стимулювання інноваційної діяльності, підтримує лише довгострокові інноваційні проекти, які потребують значних фінансових вкладень і реалізуються потужними підприємствам. Основним принципом функціонування інноваційної системи є ієрархічний.	Забезпечення пріоритетного розвитку тих галузей, які мають значний науковий і технологічний рівень та забезпечують безпеку держави.	Орієнтація держави на підтримку лише довгострокових інноваційних проектів і значних фінансових вкладень зменшує адаптивність державних інститутів управління та великих підприємств до швидких змін у ринковій кон'юктурі.
Політика ринкової орієнтації	70-і рр. XX ст. у США, Німеччині, Японії; на початку 1980-х рр. інші розвинуті країни	Обмеження ролі держави в інноваційних процесах. Провідна роль ринкового механізму в розподілі ресурсів, визначенні напрямів розвитку науки та техніки, а також у стимулюванні фундаментальних досліджень. Головне завдання інститутів державного управління – створення сприятливого економічного клімату і розвиток інформаційного середовища з метою реалізації нововведень.	Стимулювання ринкової ініціативи та ефективна перебудова ринку. Виникнення нових форм інноваційної діяльності, бізнес взаємодії.	Недостатня увага, що приділяється дослідженням, від яких залежить місце держави у світовому співтоваристві та її національна безпека. Націленість на короткострокові і недорогі інноваційні проекти, що реалізуються окремими фірмами.

Назва періоду	Країни, роки	Роль держави	Переваги	Недоліки
Політика соціальної орієнтації	1970-80- і рр. США, Франція	Орієнтація державної інноваційної політики на соціальні компоненти розвитку. Метою цього типу державної політики є мінімізація впливу держави на економіку та інновацію.	Механізми державного управління максимально відкриті та прозорі для представників усіх соціальних прошарків, прийняття рішень відбувається із залученням широкої громадськості для досягнення соціально-політичного консенсусу. Поєднання інноваційної політики з іншими типами сприяло	Надмірна соціальна зорієнтованість економічної та інноваційної політики зумовила певне відставання в розвитку окремих країн, що її застосували (наприклад, у Швеції) від провідних країн світу

Джерело: складено автором на основі даних [49]

Додаток Б - «Підприємства, що впроваджували організаційні та/або маркетингові інновації за видами економічної діяльності за період 2008-2018 рр.»

Види економічної діяльності	Усього					У тому числі																																						
						організації з технологічною інновацією					з них впроваджували															організації без технологічної інновації					з них впроваджували													
	тільки організаційні інновації										тільки маркетингові інновації					організаційні та маркетингові інновації					тільки організаційні інновації				тільки маркетингові інновації						організаційні та маркетингові інновації													
						2008-2010	2010-2012	2012-2014	2014-2016	2016-2018																			2008-2010	2010-2012					2012-2014	2014-2016	2016-2018	2008-2010	2010-2012	2012-2014	2014-2016	2016-2018	2008-2010	2010-2012
Усього	6004	5225	2410	3711	7074	1939	1703	987	1894	1838	417	430	238	395	637	510	406	567	530	885	763	343	898	913	4065	3522	1423	1817	5236	1028	933	383	461	1345	1666	1408	689	730	2290	1371	1181	351	626	1601
Промисловість	2660	2573	1255	1759	3268	1220	1108	651	1020	1193	235	256	141	241	453	369	310	360	390	532	483	200	448	562	1440	1465	604	739	2075	308	368	145	187	516	768	681	324	332	1008	364	416	135	220	551
Добувна промисловість	55	49	19	43	90	21	22	8	18	20	12	17	5	9	3	3	1	4	2	6	2	2	8	9	34	27	11	25	70	11	9	5	11	30	13	13	6	6	24	10	5	-	8	16
Переробна промисловість	2538	2382	1158	1622	2947	1171	1022	611	949	1110	207	195	110	197	445	362	307	349	380	519	465	194	428	533	1367	1360	547	673	1837	271	303	111	180	383	748	658	305	321	954	348	399	131	202	500
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	67	70	34	43	108	28	36	17	25	29	16	28	15	17	5	2	2	2	4	7	6	-	6	8	39	34	17	18	79	26	25	12	13	54	7	3	3	1	11	6	6	2	4	14
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами		72	44	51	123		28	15	28	34		16	11	18		2	-	5	4		10	4	6	12		44	29	23	89		31	17	13	49		7	10	4	19		6	2	6	21
Послуги	3344	2652	1155	1952		719	595	336	874		182	174	97		184	141	96	207		353	280	143	450		2625	2057	819	1078		720	565	238	274		898	727	365	398		1007	765	216	406	
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	2027	1626	693	950	2075	305	261	151	383	233	42	61	26	33	115	65	55	105	58	148	135	70	218	142	1722	1365	542	567	1842	393	322	118	103	347	641	478	269	222	839	688	565	155	242	656
Транспорт та складське господарство	530	338	160	242	515	133	93	53	114	91	54	31	30	30	35	22	4	26	14	44	40	19	45	47	397	245	107	128	424	154	98	58	64	208	116	89	28	29	120	127	58	21	35	96
Інформація та телекомунікації		444		341	557		160		164	134		37		35		48		37	29		75		87	70		284		177	423		74		41	115		115		79	171		95		57	137
Фінансова та страхова діяльність	214	3		125	208	65	-		60	53	13	-		5	4	-		8	14	48	-		39	34	149	3		65	155	42	1		15	39	46	1		25	56	61	1		25	60
Діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження	573	243	194	148	226	216	83	92	69	54	73	47	24	21	30	6	27	12	9	113	30	41	27	24	357	160	102	79	172	131	70	29	30	83	95	44	51	24	42	131	46	22	25	47
Наукові дослідження та розробки			108	74	80		40	59	53			17	26				10	11	6			13	21	21			68	15	27			33	7	17			17	4	5			18	4	5
Рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку				72	145				25	27		4			4			8	10				13	13				47	118				14	20				15	49				18	49

Джерело: складено автором на основі даних [24,25,26,27,28,29, 47]

Додаток В - «Загальний обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності за видами економічної діяльності за період 2009-2019 рр.»

Види економічної діяльності		2015	2016	2017	2018	2019
Промисловість	внутрішні НДР	1834084,6	2063744,9	1941267,6	2706138	2449860,9
	зовнішні НДР	205377,3	394049	228488,8	502622,2	468993,1
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	11141256,4	19829026,5	5898842,9	8291275,6	10185107,2
	інші зовнішні знання	84909,9	64212,4	21827,6	46137,6	37494,4
	інші	548046,2	878425,3	1027110,3	633899,1	1079449,6
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	внутрішні НДР	753,8	183351,7	246737	к	к
	зовнішні НДР	11159,7	30955,7	22300,9	к	293049,1
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	89450,2	1127571,5	296013,7	507273,5	1412127,8
	інші зовнішні знання	59304,1	646,4	... ¹	к	к
	інші	120044,1	25009,1	... ¹	21071,6	478030,5
добування кам'яного та бурого вугілля	Усього			2339,6		1361,9
	внутрішні НДР	–	–	–		–
	зовнішні НДР	945	–	... ¹		к
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	8,3	641	... ¹		к
	інші зовнішні знання	–	–	–		–
	інші	7,3	–	... ¹		–
Переробна промисловість	Усього			7854525,7	11051329,7	11002539,6
	внутрішні НДР	1819319,9	1554137,3	1673787	2303001,4	1981192,4
	зовнішні НДР	188034,7	355034,1	201694,8	496177,3	161949,3
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	10735571	18438710,1	5251153,5	7620784,4	8232097,7
	інші зовнішні знання	10494,1	49603	21717,1	19354,6	32406
	інші	418039,1	838611	706173,3	612012	594894,2
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	Усього			1401995,5	1336861,7	3227771,4
	внутрішні НДР	82820,6	10973,6	5625,6	44162,7	15438,4
	зовнішні НДР	3500	1214,2	2816,2	1095,7	8489,9
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	1328440,5	1977792,9	1112913,8	1089237,7	3044560,8

Види економічної діяльності		2015	2016	2017	2018	2019
	інші зовнішні знання	1171,6	1801,1	862	1257,5	1510,7
	інші	124339	194701,5	279777,9	201108,1	155457,3
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	Усього			96825,3	79490,4	81442,6
	внутрішні НДР	9586,1	9496,7	... ¹	9414	–
	зовнішні НДР	–	254,8	–	к	–
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	30241,2	61204,6	84555,4	67574,9	72260
	інші зовнішні знання	7,9	42,5	–	к	–
	інші	634,5	4474,9	... ¹	2135,4	7127,7
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	Усього			513673,9	461791,5	415894
	внутрішні НДР	3096	3965,2	... ¹	20293	–
	зовнішні НДР	–	629,2	... ¹	–	–
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	124480,6	476665,5	503758,8	336462,4	403328,2
	інші зовнішні знання	–	93,7	–	–	–
	інші	16021,4	36192,3	20,2	105036,1	к
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	Усього			12178,9	979,4	906015,4
	внутрішні НДР	–	–	–	–	329266
	зовнішні НДР	955,4	2335,8	... ¹	к	6499,1
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	5278	121207,8	... ¹	к	534580,6
	інші зовнішні знання	–	–	–	–	к
	інші	20661	423,6	... ¹	–	к
виробництво хімічних речовини хімічної продукції	Усього			275822,4	110876,8	1449189,7
	внутрішні НДР	55100	11184,5	174997,1	34838,1	569086,7
	зовнішні НДР	5793,8	1918,1	... ¹	4870	14834,7
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	40295,1	43189,2	58724,3	67934,4	684691,7
	інші зовнішні знання	778,9	2123,4	... ¹	к	к
	інші	28914,2	28966,6	39714,1	к	к
виробництво	Усього			790540,8	595023,3	560814,4

Види економічної діяльності		2015	2016	2017	2018	2019
основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	внутрішні НДР	861566,3	374077	328545,2	362782,2	к
	зовнішні НДР	65059,1	58230,7	23283,2	70685,8	–
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	569622,9	141935,2	312295,5	131012,3	452267,4
	інші зовнішні знання	2057,5	2538,9	5145,3	715,3	к
	інші	91080,8	76649,4	121271,6	29827,7	к
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	Усього			458131,1	862950,8	2025161,5
	внутрішні НДР	672,5	51320,1	68126,2	41037,3	12000,1
	зовнішні НДР	854,7	3424,6	1179,3	к	10635,2
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	119038,1	564637,4	360968,9	665029,8	1953361,6
	інші зовнішні знання	–	191	... ¹	к	к
	інші	7147,7	58928,3	... ¹	154441,4	20727,7
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	Усього			953248,9	4437410,9	221586,5
	внутрішні НДР	15046,4	36616,5	55901,5	112902,8	115686
	зовнішні НДР	6184,7	135673,3	8202,1	200175,3	к
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	7868031,1	13980968,1	877819,9	4114245,7	76472,6
	інші зовнішні знання	19	5487,3	1447,3	1175,2	к
	інші	12064,3	320003,4	9878,1	8911,9	4760,6
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	Усього			137712,3	470783,1	483009,3
	внутрішні НДР	96550,4	91282,4	99916,5	273691,2	297958,3
	зовнішні НДР	524,4	10615	1580,6	к	4045
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	69748,8	51583	31810,6	194456,7	180208,2
	інші зовнішні знання	–	516	... ¹	к	к
	інші	17001,1	3527,4	... ¹	1513,5	к
виробництво	Усього			633589	538033,8	1019548,5

Види економічної діяльності		2015	2016	2017	2018	2019
електричного устаткування	внутрішні НДР	124420,9	159877,3	258313,5	261936	426321
	зовнішні НДР	2699,7	3138	26321,2	32827,1	29586,8
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	37732,1	74017,2	245688,7	237740,1	488794,7
	інші зовнішні знання	1019,2	1124	5082,5	к	12150,5
	інші	19813,4	6241,3	98183,1	к	62695,5
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	Усього			1230220,8	1049675,8	362784,8
	внутрішні НДР	411925,8	584556,3	458061,2	526344,7	179706,8
	зовнішні НДР	28192,2	32268,7	33448,7	57259,5	к
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	284134,4	518780,5	682095,6	400950	69215,7
	інші зовнішні знання	4536,2	4750,7	4613,6	3076,5	–
	інші	18924,1	36898,3	52001,7	62045,1	к
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	Усього			1280364,2	922894,2	
	внутрішні НДР	151256,2	219044	211482,8	559529,1	
	зовнішні НДР	73270,6	105091,4	100266,6	126632,9	к
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	185940,5	302215	911775,5	217725,5	49379,1
	інші зовнішні знання	348	24420	195	7345,8	к
	інші	60821,5	60586,8	56644,3	11660,9	8072
виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування	Усього			70222,6	184558	177198,2
	внутрішні НДР	7278,7	1743,7	... ¹	56070,3	–
	зовнішні НДР	1000,1	240,3	... ¹	к	–
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	72587,7	124513,7	67938,6	97487,7	164588,4
	інші зовнішні знання	555,8	6514,4	1069,5	к	к
	інші	616,1	11017,2	583,5	27428,4	1067,5
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	Усього			315196,4	187489	442992,6
	внутрішні НДР	13787,7	324198,4	20467,2	к	к
	зовнішні НДР	5055,8	7900,9	3507,3	к	к
	придбання машин, обладнання та програмного	303257,1	157023,8	288650	158297,2	377925,6

Види економічної діяльності		2015	2016	2017	2018	2019
	забезпечення					
	інші зовнішні знання	14648,8	13953	... ¹	к	к
	інші	8879,5	13717,4	... ¹	к	3448,1
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	Усього			70102	5476,7	169168,9
	внутрішні НДР	223,2	2057,5	... ¹	к	–
	зовнішні НДР	1127,1	158,3	... ¹	к	2985,8
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	12978,1	105721,1	63025,7	4920,5	162956,1
	інші зовнішні знання	462,9	10	–	–	к
	інші	1083,5	1087,8	5814,1	–	к

Джерело: складено автором на основі даних [24,25,26,27,28,29, 47]